

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

Nr 8/2018

ISSN 1731-030X

W numerze:

Aneta Łazarska

Dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności

Joanna Stempień, Przemysław Biernacki

Egzekucja sądowa z nieruchomości rolnej

CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGŁĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. zw. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR PROWADZĄCY I JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Dr Grzegorz Sikorski

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Prof. dr Elena Borisova

Prof. zw. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. dr Vladimir Yarkov

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Dr Mariusz Sorysz

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. nadzw. dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. zw. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

Prof. nadzw. dr hab. Izabella Gil

Dr hab. Andrzej Jarocho

PPE znajduje się na liście czasopism punktowanych MNiSW z wynikiem 6 punktów.

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 730 egz.

Sopot 2018

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

tel. Sekretarza redakcji: 602 720 142

e-mail: Sekretarza redakcji: grzegorz.sikorski@currenda.pl

tel.: 58 550 38 75, faks: 58 712 90 65

www.sklep.currenda.pl

www.currenda.pl/przeglad

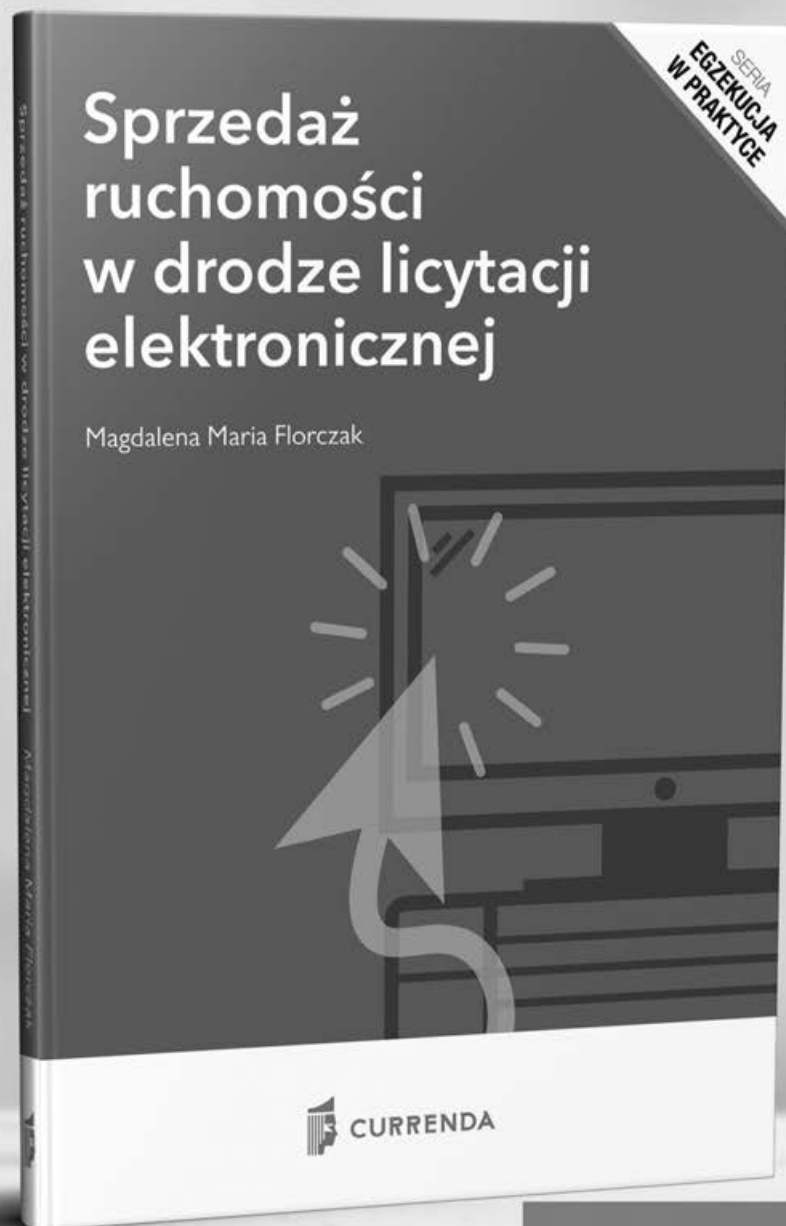
W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 7 **Dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności**
Admissibility of Appeal Against Writ of Enforcement on the Basis of a Decision of a Second Instance Court
dr Aneta Łazarska, Sędzia Sądu Okręgowego w Warszawie, adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego WPiA Uczelni Łazarskiego
- 25 **Wszczęcie sądowego postępowania egzekucyjnego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego**
Initiation of Enforcement Proceedings Via the ICT System
dr Aleksandra Klich, adiunkt w Katedrze Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Szczecińskiego
- 49 **Egzekucja sądowa z nieruchomości rolnej**
Judicial Enforcement of Agricultural Property
Joanna Stempień, doktorantka w Katedrze Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Gdańskiego, asesor komorniczy Przemysław Biernacki, notariusz
- 73 **Ograniczenia egzekucji z przedmiotów należących do rolnika prowadzącego gospodarstwo rolne (art. 830 k.p.c.)**
Limitation of Enforcement Against Items Owned by a Farmer Running an Agricultural Farm
Aleksander Nowak, doktorant w Zakładzie Postępowania Cywilnego WPiA UAM w Poznaniu

WYDANIE GODNE POLECENIA

SERIA EGZEKUCJA W PRAKTYCE

POZNAJ NAJNOWSZE
ROZWIĄZANIA
PRAWNE, NIEZNANE
W DOTYCHCZASOWEJ,
TRADYCYJNEJ
LICYTACJI!

Cena standardowa
~~89 PLN~~

Cena
w subskrypcji

66,75 PLN

KSIAŻKĘ MOŻESZ ZAMÓWIĆ NA

WWW.SKLEP.CURRENDA.PL

STRESZCZENIE **Dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności**

Problematyka dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności jest niezwykle istotnym zagadnieniem praktyki prawa. Chodzi tu mianowicie o takie sytuacje, w których sąd okręgowy lub sąd apelacyjny, działając jako sąd drugiej instancji, po zakończeniu postępowania apelacyjnego rozpoznaje wniosek o nadanie wyrokowi sądu pierwszej lub drugiej instancji klauzuli wykonalności. Rozpoznając taki wniosek, sąd ten działa niewątpliwie jako sąd drugiej instancji, a nie jako sąd pierwszej instancji, chociaż postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności zostało wydane „po raz pierwszy” przez ten sąd, nie zaś w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności. Powstaje zatem istotne pytanie, czy dopuszczalne jest zaskarżenie takiego postanowienia – tak przez wierzyciela, jak i przez dłużnika.

Choć judykatura wyklucza dopuszczalność takiego zażalenia, to ważne racje aksjologiczne, realizacja prawa do wysłuchania oraz standard rzetelnego postępowania uzasadniają jednak jego dopuszczalność. Podkreślić należy, że postępowanie klauzulowe jest współcześnie niezwykle ważnym etapem postępowania cywilnego.

Racje konstytucyjne przemawiają za rozszerzającą wykładnią art. 795 § 1 k.p.c. i dopuszczalnością w drodze analogii legis zażalenia również w odniesieniu do postanowień sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności. Tym bardziej, że przepis ten nie zawiera wyraźnego wskazania, iż odnosi się on wyłącznie do postanowień sądu pierwszej instancji.

Słowa kluczowe: *postępowanie klauzulowe, zażalenie na postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie klauzuli wykonalności, analogia legis, rzetelne postępowanie cywilne*

SUMMARY Admissibility of Appeal Against Writ of Enforcement on the Basis of a Decision of a Second Instance Court

The problem of admissibility of appeal against a second instance court decision concerning a writ of enforcement is an extremely important issue of case law. It is about such situations in which District Court, acting as a court of second instance, after termination of an appeal procedure, considers an application for writ of enforcement to the decision of a court of first or second instance. By considering such an application that court undoubtedly acts as a court of second instance, rather than a court of first instance, although the decision on the writ of enforcement has been issued 'for the first time' by this court, rather than as a result of considering an appeal against of a first instance court concerning the writ of enforcement. An important question arises if such a decision may be appealed against – both by a creditor or by a debtor.

Although the judiciary excludes the admissibility of such an appeal, important axiological arguments as well as the implementation of the right to hearing and the standard of a reliable procedure, justify the admissibility of such an appeal. It should be stressed that nowadays the enforcement-clause proceedings are a very important stage of proceedings.

Constitutional arguments speak for the broad interpretation of art. 795 § 1 of the Civil Procedure Code and admissibility of appeal, by means of analogia legis in relation to the decisions of a second instance court on appending the writ of enforcement. Even more so, considering that this regulation does not contain an explicit indication that it concerns the decision of a first instance court exclusively.

Keywords: *enforcement-clause proceedings, appeal against a second instance court concerning the writ of enforcement, analogia legis, reliable proceedings*

Dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności

I. Wprowadzenie

Problematyka dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności jest niezwykle istotnym zagadnieniem praktyki prawa. Chodzi tu mianowicie o takie sytuacje, w których sąd okręgowy lub apelacyjny, działając jako sąd drugiej instancji po zakończeniu postępowania apelacyjnego, rozpoznaje wniosek o nadanie wyrokowi sądu pierwszej lub drugiej instancji klauzuli wykonalności. Rozpoznając taki wniosek, sąd ten działa niewątpliwie jako sąd drugiej instancji, a nie jako sąd pierwszej instancji, chociaż postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności zostało wydane „po raz pierwszy» przez ten sąd, nie zaś w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności. Powstaje wówczas istotny problem, czy dopuszczalne jest zaskarżenie takiego postanowienia – tak przez wierzyciela, jak i dłużnika.

I choć obecnie status samego postępowania klauzulowego nie budzi wątpliwości i ma ono autonomiczny wymiar, to wciąż jednak pojawiają się liczne pytania co do dopuszczalności skorzystania w tym postępowaniu z drogi odwoławczej. Podkreślić należy, że postępowanie klauzulowe jest współcześnie niezwykle ważnym etapem postępowania cywilnego. Z perspektywy przede wszystkim wierzyciela ma istotne znaczenie dla urzeczywistnienia wyroku, gdyż bez wyroku zaopatrzonego w klauzulę wykonalności wierzyciel nie może skutecznie prowadzić egzekucji. Sam wyrok bez klauzuli wykonalności jest tylko papierowym potwierdzeniem praw wierzyciela. Aby zyskał on moc wykonawczą konieczne jest jego opatrzenie klauzulą wykonalności. Dlatego też problematyka dopuszczalności zaskarżenia tego rodzaju postanowień, zarówno o nadaniu klauzuli, jak i odmowie jej nadania, w sposób istotny oddziałuje na prawa stron postępowania egzekucyjnego.

Co więcej, nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego, dokonana na mocy ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego¹, wprowadziła zmianę art. 781 k.p.c. w zakresie dotyczącym nadawania klauzuli orzeczeniom w przypadkach, o których mowa w art. 778¹, art. 786, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789 k.p.c. lub gdy tytułem egzekucyjnym nie jest orzeczenie sądu albo referendarza sądowego. W takich sytuacjach ustawodawca wyłączył dopuszczalność nadawania klauzuli wykonalności przez sąd drugiej instancji. W tych sprawach w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności powinien orzekać sąd pierwszej instancji, aby zapewnić możliwość kontroli wydanego orzeczenia przez sąd wyższej instancji. Sąd drugiej instancji, uwzględniając zażalenie wierzyciela na postanowienie o odmowie nadania klauzuli wykonalności, uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje wniosek do ponownego rozpoznania, jeżeli zachodzą podstawy do nadania klauzuli wykonalności. Zmiana ta wprawdzie nie odnosi się bezpośrednio do sytuacji, w której sąd drugiej instancji

¹ Dz.U. z 2015 r., poz. 1311 ze zm.

rozpoznaje po raz pierwszy wniosek o nadanie klauzuli wykonalności, ale niewątpliwie dostarcza nowych argumentów natury aksjologicznej, przemawiających za dopuszczalnością takiego zażalenia.

2. *Stan de lege lata*

Zgodnie z art. 781 § 1 k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu, pochodzącemu od sądu, klauzulę wykonalności nadaje sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczyła lub toczy. Sąd drugiej instancji nadaje klauzulę wykonalności, dopóki akta sprawy znajdują się w tym sądzie; nie dotyczy to jednak Sądu Najwyższego oraz przypadków, o których mowa w art. 778¹, art. 786, art. 787, art. 787¹, art. 788 i art. 789 k.p.c.

W praktyce to najczęściej sąd drugiej instancji nadaje klauzulę wykonalności, bowiem akta sprawy z reguły znajdują się przez kilka tygodni w sądzie drugiej instancji, gdyż po wydaniu wyroku sąd oczekuje na wnioski stron co do sporządzenia uzasadnienia, a następnie przeważnie sporządza takie uzasadnienie, jako że jego orzeczenie w większości przypadków kończy definitywnie spór. W tym czasie wierzyciel, z zasady w kilka dni po wydaniu wyroku, składa wprost do sądu drugiej instancji wniosek o nadanie klauzuli wykonalności.

Stosownie zaś do art. 795 § 1 k.p.c. na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje zażalenie. Zgodnie z art. 767⁴ § 1 k.p.c. zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Przepis ten, umieszczony w Tytule I (Przepisy ogólne) Części III (Postępowanie egzekucyjne) Kodeksu postępowania cywilnego, odnosi się do wszystkich spraw objętych tą Księgą, w tym do postępowania klauzulowego. Zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wydanego przez sąd drugiej instancji nie przewiduje art. 394¹ k.p.c. (mający zastosowanie do postępowania klauzulowego na mocy art. 13 § 2 k.p.c.).

Zgodnie z art. 394¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje jedynie: po pierwsze – na postanowienie sądu drugiej instancji

odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, po drugie – w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹ k.p.c. (bo od tych przysługuje skarga kasacyjna), a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Przepisy normujące postępowanie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu mają autonomiczny² charakter w stosunku do postępowania rozpoznawczego oraz właściwego postępowania egzekucyjnego; stanowią stadium pośrednie między postępowaniem rozpoznawczym a wykonawczym. Można je również określić jako postępowanie przygotowawcze do postępowania egzekucyjnego³. Postanowienie w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności doprowadza więc do końca jedynie określony fragment sprawy, nie kończąc jej jako całości poddanej pod osąd⁴ – nie ma zatem podstaw do przyjęcia, że może być zaskarżone, stosownie do art. 394¹ § 2 k.p.c.⁵ Skoro zatem postępowanie klauzulowe nie kończy postępowania, w rezultacie brakuje wyraźnej regulacji dopuszczającej możliwość zaskarżenia takiego postanowienia wydanego przez sąd drugiej instancji.

3. Argumenty wykluczające dopuszczalność zażalenia

W judykaturze przywołuje się podstawowy argument przeciwko dopuszczalności zażalenia oparty na założeniu jednoinstancyjności postępowania klauzulowego.

² Por. postanowienie SN z dnia 10 maja 2000 r., III CZ 48/00, LexPolonica nr 390730.

³ M. Waligórski, *Polskie prawo procesowe cywilne. Dynamika procesu (postępowanie)*, Warszawa 1948, s. 20.

⁴ Por. uchwałę SN z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94, OSNC 1995/3/46.

⁵ Por. postanowienie SN z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 3/11, niepubl.; postanowienie SN z dnia 27 stycznia 2006 r., III CZ 107/05, OSP 2008/6/70; postanowienie SN z dnia 7 listopada 2006 r., III CZP 77/06, Biuletyn SN 2006, nr 1; postanowienie SN z dnia 4 października 2007 r., V CZ 54/07, niepubl.

W doktrynie wskazuje się, że weryfikacji w drodze zażalenia mogą zostać poddane jedynie postanowienia wydawane przez sąd pierwszoinstancyjny, natomiast na postanowienie sądu odwoławczego zażalenie nie przysługuje. Rozstrzygnięcia sądu okręgowego lub apelacyjnego, jako sądu odwoławczego (zarówno reformatoryjne, kasatoryjne, czy umarzające postępowanie), nie podlegają zaskarżeniu w drodze zażalenia⁶.

Według ugruntowanego, a wyrażonego w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku stanowiska judykatury na postanowienie co do nadania klauzuli wykonalności służy zażalenie tylko wtedy, gdy nadaje ją lub odmawia jej wydania sąd pierwszej instancji (art. 781 § 1 i 795 k.p.c.). Jeśli nadaje sąd wojewódzki jako rewizyjny (obecnie sąd okręgowy jako sąd odwoławczy; cyt. art. 781 § 1 k.p.c.), od jego orzeczenia, jako sądu drugiej instancji, dalszego środka odwoławczego – stosownie do cyt. działu V i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – nie ma. Takie stanowisko przyjął chociażby Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 15 czerwca 1966 r.⁷

Powyższy pogląd jest prezentowany również przez aktualne orzecznictwo. Zgodnie z dotychczasową, ustaloną linią orzecniczą Sądu Najwyższego, zażalenie na nadanie klauzuli wykonalności przysługuje w przypadku, gdy klauzulę nadał sąd pierwszej instancji. Jeśli natomiast klauzulę nadał sąd drugiej instancji, zażalenie na takie postanowienie nie przysługuje⁸. Jak wskazuje Sąd Najwyższy zgodnie z art. 795 § 1 k.p.c. na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje zażalenie. Przepis ten należy odczytywać łącznie z art. 767⁴ § 1 k.p.c., według którego zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Przepis art. 767⁴ § 1 k.p.c. umieszczony został w Tytule I (Przepisy ogólne) Części III (Postępowanie egzekucyjne) Kodeksu postępowania

⁶ Por. Z. Szczurek [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2005, s. 247.

⁷ Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 1966 r., I CZ 55/66, Lex nr 6005.

⁸ Por. postanowienie SN z dnia 28 listopada 2001 r., V CZ 253/01; Legalis, postanowienie SN z dnia 27 lipca 2006 r., III CZ 107/05; OSP 2008/6/70/472; postanowienie SN z dnia 17 lipca 2006 r., I UZ 12/06, OSP 2007/15–16/237/689; postanowienie SN z dnia 2 października 2007 r., II CZ 73/07, OSP/008/C/76/87; postanowienie SN z dnia 4 października 2007 r., V CZ 54/07, Legalis; postanowienie SN z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 3/11, Legalis.

cywilnego i odnosi się do wszystkich spraw objętych tą Księgą, w tym do postanowień co do nadania klauzuli wykonalności (art. 795 § 1 k.p.c.). Nie ulega przy tym wątpliwości, że art. 767⁴ § 1 k.p.c. dotyczy postanowień wydanych przez sąd pierwszej instancji – w wypadkach wskazanych w ustawie przysługuje na nie zażalenie do sądu drugiej instancji. Kwestię zaskarżalności postanowień sądu drugiej instancji reguluje art. 767⁴ § 2 k.p.c., zgodnie z którym na postanowienie sądu drugiej instancji, wydane po rozpoznaniu zażalenia, nie przysługuje skarga kasacyjna. Biorąc pod uwagę powyższe, przepis art. 795 § 1 k.p.c. (w związku z art. 767⁴ § 1 k.p.c.) dotyczy wyłącznie postanowień sądu pierwszej instancji co do nadania klauzuli wykonalności, które podlegają zaskarżeniu zażaleniem do sądu drugiej instancji. Nie dotyczy natomiast postanowień sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu. Sąd okręgowy zatem, nadając klauzulę wykonalności swojemu prawomocnemu wyrokowi, działa niewątpliwie jako sąd drugiej instancji, a nie jako sąd pierwszej instancji.

W konsekwencji skoro dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu nie daje się wyprowadzić z art. 795 § 1 k.p.c., rozważenia wymaga w dalszej kolejności dopuszczalność takiego zażalenia na podstawie art. 394¹ § 2 k.p.c. Zgodnie z art. 394¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje jedynie: po pierwsze – na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (§ 1), po drugie – w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹ k.p.c. (bo od tych przysługuje skarga kasacyjna), a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji (§ 2). Kończącym postępowanie jest z kolei tylko takie orzeczenie, którego uprawomocnienie się trwale zamyka drogę do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty przez sąd danej lub wyższej instancji,

jeżeli w chwili jego wydania sąd jest zwolniony z obowiązku dalszego rozpoznawania sprawy, albo postanowienie stwierdzające wystąpienie okoliczności powodującej niedopuszczalność kontynuowania postępowania zmierzającego do rozstrzygnięcia sprawy co do istoty przez sąd danej lub wyższej instancji, jeżeli w chwili jego wydania sąd jest zwolniony z obowiązku dalszego rozpoznawania sprawy. Inaczej mówiąc, za kończące postępowanie w sprawie nie może być uznane postanowienie dotyczące kwestii ubocznej, wypadkowej, niezwiązanej bezpośrednio z istotą sprawy⁹.

Postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie w powyższym rozumieniu nie jest więc postanowienie sądu drugiej instancji co do nadania klauzuli wykonalności wyrokowi tego sądu, wydane na podstawie art. 781 § 1 k.p.c. Podobny pogląd został już przedstawiony w orzecznictwie. W postanowieniu z dnia 10 maja 2000 r.¹⁰ Sąd Najwyższy stwierdził, że postanowienia sądu co do nadania klauzuli wykonalności nie sposób uznać za kończące postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 392 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.¹¹ Wyklucza to przyjęcie dopuszczalności zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji co do nadania klauzuli wykonalności wyrokowi tego sądu.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że na postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności prawomocnemu wyrokowi tego sądu (art. 781 § 1 k.p.c.) nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego. Wynika z tego, że zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji w tym przedmiocie jest niedopuszczalne. Opierając się na tym przepisie, Sąd Najwyższy w wymienionych orzeczeniach stwierdził, że postanowienie sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, a tym samym złożone na nie zażalenie jest niedopuszczalne i podlega

⁹ Por. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 12 marca 2003 r., I PZ 162/02, OSNP 2004/14/245.

¹⁰ Postanowienie SN z dnia 10 maja 2000 r., III CZ 48/00, LexPolonica 390730.

¹¹ Por. też postanowienie SN z dnia 14 listopada 1996 r., I CKN 7/96, OSNC 1997/3/31.

odrzućeniu na podstawie art. 373 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.¹²

Podobny pogląd, wykluczający zażalenie na postanowienia sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności, prezentuje również w przeważającej części doktryna¹³. Warto jednak odnotować wypowiedzi opowiadające się za wyraźnym wprowadzeniem *de lege ferenda* dopuszczalności zaskarżenia takiego postanowienia¹⁴.

4. Argumenty przemawiające za dopuszczalnością zażalenia

Można przedstawić jednakowoż argumenty, iż takie zażalenie jest na gruncie obecnej regulacji dopuszczalne. Istnieją więc ważne racje konstytucyjne przemawiające za dopuszczalnością zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wydane przez sąd drugiej instancji. Niewątpliwie, w przypadku postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, rozstrzygnięcie ma istotne znaczenie dla praw dłużnika, gdy zaś sąd odmawia nadania klauzuli wykonalności, rozstrzygnięcie ma doniosłe znaczenie dla wierzyciela. Brak możliwości wniesienia zażalenia również na postanowienia sądu drugiej instancji, gdy sąd ten *de facto* po raz pierwszy orzeka o nadaniu klauzuli wykonalności, narusza standard rzetelnego procesu, w tym też prawo do obrony dłużnika, stanowiące element prawa do rzetelnego procesu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP¹⁵).

¹² Postanowienie SN z dnia 17 lipca 2006 r., I UZ 12/06, OSNP 2007/15–16/237; postanowienie SN z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 3/11, Lex nr 1147806; postanowienie SN z dnia 27 stycznia 2006 r., III CZ 107/05, OSP 2008/6/70, z glosą krytyczną R. Floraka; postanowienie SN z dnia 25 kwietnia 2012 r., II PZ 7/2012, OSNP 2013/7–8/86.

¹³ Tak A. Marciniak, *Komentarz do art. 795 Kodeksu postępowania cywilnego*, Legalis; H. Pietrzkowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne*, wyd. 5, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016; P. Telenga, *Komentarz do art. 795 Kodeksu postępowania cywilnego*, pod red. A. Jakubeckiego, Legalis; M. Michalska-Marciniak, *Czy zażalenie przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności*, PPC 2010, nr 1, s. 90–92; K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 795 Kodeksu postępowania cywilnego*, pod red. A. Zielińskiego, K. Flagi-Gieruszyńskiej, Legalis; J. Jankowski, *Komentarz do art. 795 Kodeksu postępowania cywilnego*, pod red. J. Jankowskiego, Legalis; odmiennie M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu*, Warszawa 2005, s. 261.

¹⁴ Trafnie M. Michalska-Marciniak, *op. cit.*, s. 90–92.

¹⁵ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

Konstytucyjna gwarancja rzetelnego procesu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) ma charakter cechy modelującej nie tylko postępowanie rozpoznawcze, ale i inne postępowania, w tym postępowanie klauzulowe¹⁶.

Konstytucyjny standard instancyjności i zaskarżalności orzeczeń określony jest w art. 176 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji RP. Pierwszy z wymienionych przepisów gwarantuje, że postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne, drugi, że każda ze stron ma prawo do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od zasady zaskarżalności oraz tryb zaskarżania określa ustawa. O kwalifikacji postępowania jako pierwszej lub drugiej instancji nie może rozstrzygać jedynie fakt, że sąd w pewnym zakresie dokonuje nowych ustaleń lub rozpoznaje daną kwestię „po raz pierwszy”. Za utrwalony i dominujący w orzecznictwie konstytucyjnym można uznać pogląd, zgodnie z którym sądem pierwszej instancji jest ten, przed którym rozpoczyna się postępowanie sądowe, w wyniku którego organ ten ma wydać rozstrzygnięcie dotyczące sporu istniejącego między stronami¹⁷. Kwestia wypadkowa nie mieści się w ramach tak pojmowanego sporu. Jednak gdy sąd drugiej instancji rozstrzyga daną kwestię po raz pierwszy, to jej rozstrzygnięcie – z uwagi na istotne znaczenie dla praw jednostki – powinno być weryfikowane. Takiej weryfikacji wymaga wywiedziona z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zasada sprawiedliwości proceduralnej.

Niewątpliwie, w przypadku postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, jak i odmowie, istotne interesy obu stron postępowania przemawiają za kontrolą instancyjną. Nie ma podstaw do odejścia od konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności w przypadku orzeczenia, które ma tak doniosłe skutki. Doniosłości tej w żaden sposób nie podważa uznanie rozstrzygnięcia w przedmiocie klauzuli za kwestię poboczną czy wypadkową.

W najnowszej doktrynie przyjmuje się zresztą, że postępowanie klauzulowe ma autonomiczny i samodzielny charakter¹⁸. Wcześniej wyrażano

¹⁶ A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 307 i n.

¹⁷ Por. wyrok TK z dnia 2 czerwca 2010 r., SK 38/09, OTK ZU 1/A/2010/1.

¹⁸ M. Marciniak, Głosa do postanowienia SN z dnia 11 sierpnia 2005 r., III CNP 4/05, OSP 2006/7–8/90.

poglądy, iż postępowanie klauzulowe jest jedynie stadium pośrednim między procesem jurysdykcyjnym a wykonawczym¹⁹. Przesądzenie charakteru tego postępowania wydaje się o tyle istotne, że pozwala na prawidłową oceną rodzaju norm prawnych, które powinny być stosowane w postępowaniu klauzulowym w sprawach nieuregulowanych. Nie można więc pomijać poglądów doktryny co do zakresu czynności stanowiących przedmiot rozpoznania przez sąd w postępowaniu klauzulowym, albowiem charakter tego postępowania determinuje też konstytucyjną ocenę dopuszczalności zaskarżenia zażaleniem postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie klauzuli wykonalności.

Dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności w kontekście zasady dwuinstancyjności była już przedmiotem analizy Sądu Najwyższego. Jak wskazał Sąd w postanowieniu z dnia 28 listopada 2001 r.²⁰, niedopuszczalność zażalenia na takie postanowienie nie narusza konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego, gdyż art. 176 ust. 1 Konstytucji RP dopuszcza możliwość odstępstwa od tej zasady. Należy dodać, że osoba dotknięta w swoich prawach orzeczeniem o nadaniu klauzuli wykonalności ma środki prawne obrony.²¹ To stanowisko nie wyklucza jednak, aby rozstrzygnięcie sądu drugiej instancji, rozstrzygające w tym wypadku kwestię klauzulową po raz pierwszy – z uwagi na istotne znaczenie dla praw jednostki – było weryfikowane. Takiej weryfikacji wymaga wywiedziona z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP zasada sprawiedliwości proceduralnej.

Wydaje się także, że zaskarzanie takiej kategorii postanowień w jak najszerszym zakresie, z przyczyn pragmatycznych – aby zapewnić większą możliwości eliminowania ewentualnych błędów – jest celowe. Ponadto, ze względu na ograniczenia zasady kontryktoryjności

¹⁹ M. Waligórski, *op. cit.*, s. 20.

²⁰ Postanowienie SN z dnia 28 listopada 2001 r., V CZ 253/01, Legalis.

²¹ Por. postanowienie SN z dnia 2 października 2007 r., II CZ 73/07, OSNC-ZD 2008/3/76.

w postępowaniu klauzulowym o fakcie wydania tytułu dłużnik z reguły dowiadyuje się dopiero po wszczęciu egzekucji. Dłużnik nie ma zatem żadnej możliwości obrony swych praw poza wniesieniem zażalenia. Sąd bowiem nie doręcza wcześniej dłużnikowi wniosku o nadanie klauzuli. *Ratio legis* takiego unormowania jest konsekwencją uznania prymatu interesów wierzyciela w celu zapewnienia efektywności postępowania egzekucyjnego. Taka regulacja umożliwia skuteczne zajęcie majątku dłużnika, którego dłużnik mógłby się wyzbyć, dowiedziawszy się o postępowaniu klauzulowym. Dlatego też nadanie klauzuli wykonalności następuje na posiedzeniu niejawnym i bez wysłuchania dłużnika. Odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu zażaleniowym (zob. art. 395–398 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) oznacza, iż w przypadku odmowy nadania klauzuli wykonalności dłużnikowi nie doręcza się odpisu zażalenia wniesionego przez wierzyciela.

Fundamentalnym zaś aspektem prawa do obrony jest prawo do wysłuchania. W postępowaniu klauzulowym (o ile postanowienie wydał sąd pierwszej instancji) dłużnik może bronić swoich praw jedynie po otrzymaniu tytułu wykonawczego. Wówczas, jeśli postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności wydał sąd pierwszej instancji, dłużnikowi przysługuje zażalenie. Przyjęcie, iż na analogiczne postanowienie wydane przez sąd drugiej instancji zażalenie nie przysługuje, oznaczałoby, że w postępowaniu klauzulowym jedna ze stron nie byłaby w ogóle wysłuchana, a tym samym jej racje nie mogłyby być wzięte przez sąd pod uwagę. Stanowiłoby to bardzo daleko idące, również nieuzasadnione, odejście od zasady *audiatur et altera pars*.

Analizując sytuację dłużnika po wydaniu klauzuli wykonalności przez sąd drugiej instancji, wskazać należy, że w powództwie przeciwegzekucyjnym może on kwestionować istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym albo kwestionować przejście obowiązku mimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście (zgodnie z art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.). W doktrynie podkreśla się, że w postępowaniu w przedmiocie powództwa opozycyjnego dłużnikowi

przysługują jednak wyłącznie zarzuty merytoryczne, nie przysługują mu natomiast zarzuty, które mógłby podnieść w postępowaniu klauzulowym. Powyższe przemawia za przyznaniem dłużnikowi prawa do zażalenia postanowienia w przedmiocie klauzuli w każdej sytuacji.

Jedynie w postępowaniu klauzulowym przedmiotem zażalenia mogą być zarzuty formalne wskazujące na uchybienia przez sąd przepisom procesowym o nadaniu klauzuli wykonalności, wydaniu dalszego tytułu wykonawczego lub tytułu wykonawczego w miejsce utraconego, a także inne zarzuty formalne, jak np. zarzut braku zdolności sądowej powoda, jeżeli tytuł egzekucyjny nie stanowi orzeczenia objętego powagą rzeczy osądzonej. Przykładowo, dłużnik może podnieść w zażaleniu, że dokument, któremu nadano klauzulę wykonalności, nie spełnia kryteriów wymaganych od tytułu egzekucyjnego albo że tytuł został uchylony przed nadaniem klauzuli wykonalności²².

Inne środki procesowe nie zapewniają dłużnikowi takiej ochrony. W judykaturze czyni się dystynkcję co do środków obrony dłużnika. Uznaje się, że postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności obejmuje czynności wstępne do realizacji rozpoznanego (w zasadzie) już przez sąd roszczenia. Stanowi więc ono fragment postępowania egzekucyjnego. Przynależność do postępowania egzekucyjnego wyłącza możliwość podnoszenia w postępowaniu klauzulowym przez dłużnika zarzutów merytorycznych (art. 804 k.p.c.). Zakres kognicji sądu w postępowaniu o nadanie klauzuli sprowadza się przeto do badania, czy dokument, który ma zaopatrzyć w klauzulę, odpowiada warunkom formalnym tytułu egzekucyjnego (art. 777 k.p.c.) bądź czy zachodzą okoliczności formalne pozwalające na dokonanie w klauzuli wzmianek, o których mowa w art. 788–794 k.p.c. Klauzulę wykonalności wydaną z naruszeniem przepisów prawa egzekucyjnego dłużnik może zwalczać w drodze – dostosowanego do tego – zażalenia (art. 795 k.p.c.).

W konsekwencji, dłużnik ma różne środki do obrony swych praw, a co za tym idzie – różne są przesłanki dla ich uwzględnienia. Jednocześnie

²² Tak P. Telenga, *Komentarz do art. 795 Kodeksu postępowania cywilnego*, pod. red. A. Jakubeckiego, Legalis.

celem ustawodawcy, niezależnie od zapewniania efektywności postępowania egzekucyjnego oraz ochrony interesów wierzyciela, było jednak zapewnienie dłużnikowi możliwości obrony swych praw także w postępowaniu klauzulowym. W tym celu ustawodawca przewidział bowiem zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności jako środek obrony praw dłużnika na etapie postępowania klauzulowego.

Te argumenty natury konstytucyjnej przemawiają za dopuszczalnością zażalenia, w tym wypadku w drodze analogii *legis*.

5. Analogiczne zastosowanie art. 795 § 1 k.p.c. do postanowień sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności

W ostatnich latach w orzecznictwie Sądu Najwyższego zaczęła stopniowo dominować wykładnia dopuszczająca poszerzenie katalogu postanowień zaskarżalnych w pierwszej instancji zażaleniem w drodze analogii *legis*. I tak np. w uchwale z dnia 28 października 1993 r.²³ Sąd Najwyższy przyjął, że na postanowienie o wstrzymaniu wykonania nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym przysługuje zażalenie, mimo że tego rodzaju postanowienie nie jest wyszczególnione w katalogu objętym punktami od 1 do 11 art. 394 § 1 k.p.c. Z kolei w postanowieniu z dnia 28 lipca 1992 r.²⁴ Sąd Najwyższy stwierdził, że przysługuje zażalenie na zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie zwrotu wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia rewizji. Sąd Najwyższy, stosując w drodze analogii art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c., uznał dopuszczalność zaskarżenia przez pełnomocnika z urzędu postanowienia sądu oddalającego wniosek o przyznanie mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu²⁵, czy postanowienie sądu co do stwierdzenia

²³ Uchwała SN z dnia 28 października 1993 r., III CZP 147/93, OSNC 1994/5/104.

²⁴ Postanowienie SN z dnia 28 lipca 1992 r. II CRN 67/92, niepubl.

²⁵ Postanowienie SN z dnia 7 grudnia 2012 r., II CZ 140/12, Legalis.

prawomocności orzeczenia (art. 364 k.p.c.)²⁶. Ten kierunek orzecznictwa uznać trzeba za prawidłowy i utrwalony. Przy wykładni art. 394 § 1 k.p.c. nie można pominąć, że od czasu wejścia w życie tego przepisu w 1965 r. zmieniły się jednak standardy procesu. Wzmocnieniu uległa zasada kontroli instancyjnej. Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.²⁷ przewiduje jako minimum dwuinstancyjność postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP). Również w doktrynie prawa procesowego dopuszcza się taką możliwość, zwłaszcza gdy chodzi o realizację funkcji sprawiedliwościowej przepisów²⁸.

W konsekwencji ważne racje konstytucyjne przemawiają za rozszerzającą wykładnią art. 795 § 1 k.p.c. i dopuszczalnością zażalenia również w odniesieniu do postanowień sądu drugiej instancji o nadaniu klauzuli wykonalności. Tym bardziej, że przepis ten nie zawiera wyraźnego wskazania, iż odnosi się on wyłącznie do postanowień sądu pierwszej instancji.

6. Właściwość sądu

Inną istotną kwestią w przypadku dopuszczalności zażalenia na postanowienie w przedmiocie klauzuli wykonalności wydanego przez sąd drugiej instancji jest zagadnienie, który sąd byłby właściwy do rozpatrzenia tegoż zażalenia. Ustawa w określonych wypadkach przewiduje zażalenie od postanowień sądu drugiej instancji do Sądu Najwyższego lub do innego składu tego samego sądu (zażalenie poziome).

Zgodnie z art. 394¹ § 1 k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienie sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji

²⁶ Por. postanowienie SN z dnia 21 grudnia 1965r., I CZ 101/65, Legalis.

²⁷ Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483).

²⁸ M. Walasik, *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013, s. 456.

i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. W sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹ k.p.c., a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Zgodnie zaś z art. 394² § 1 k.p.c. na postanowienia sądu drugiej instancji, których przedmiotem jest oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego, zwrot kosztów procesu, skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka, odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia, przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

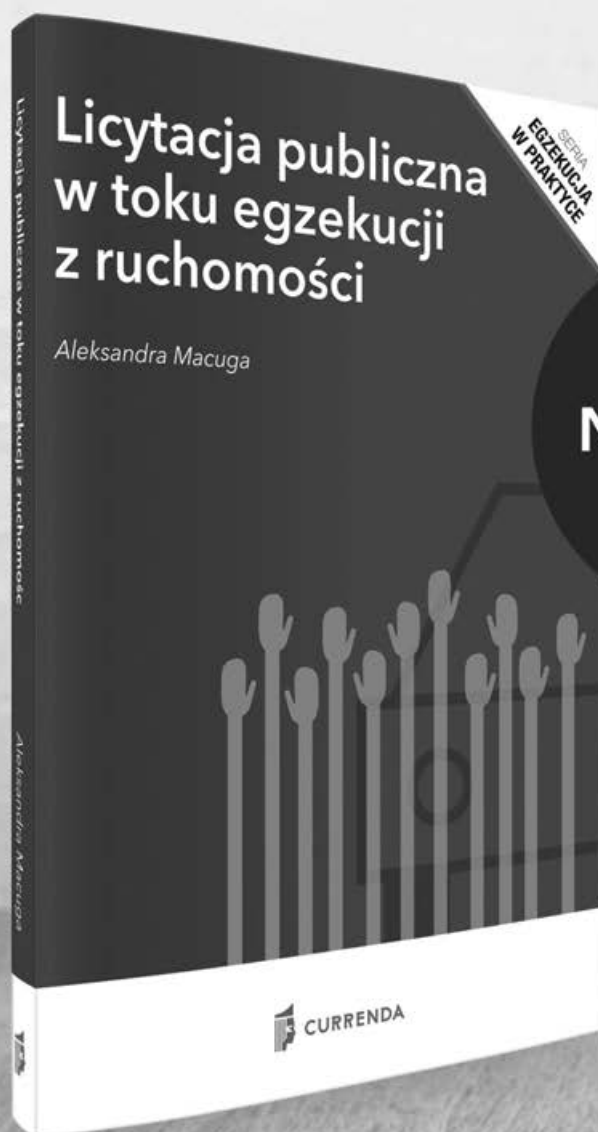
Względy pragmatyczne przemawiają za tym, aby sądem właściwym do rozpatrzenia zażalenia na postanowienie o nadaniu albo odmowie nadania klauzuli wykonalności przez sąd drugiej instancji był ten sam sąd w innym składzie. Postanowienie w przedmiocie klauzuli wykonalności nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, zatem nie jest zasadne, aby zażalenie na to postanowienie rozpoznawał Sąd Najwyższy. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie klauzuli wykonalności wydane przez sąd drugiej instancji, jako zażalenie na postanowienie wypadkowe, powinno być rozpoznawane przez ten sam sąd w innym składzie (instancja równoległa). Wskazać należy, że ustawa przewiduje instancję równoległą dla zażeń na postanowienia wypadkowe, takie jak: oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego, zwrot kosztów procesu, czy zwrot nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. W wyroku z dnia 2 czerwca 2010 r.²⁹ Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że działania ustawodawcy, mające na celu wprowadzenie do

²⁹ Wyrok TK z dnia 2 czerwca 2010 r., SK 38/09, Legalis.

ustawy zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie odmowy wyłączenia sędziego, mogą przewidywać, że ww. zażalenie będzie rozpoznawał ten sam sąd w innym składzie. Te same względy, jak również pragmatyka postępowania, przemawiają za kognicją w tym wypadku równorzędnego sądu drugiej instancji. Instytucja zażeń równoległych pozwala znacząco przyspieszyć postępowanie, zatem w tej sytuacji uznać należy, że względy efektywności postępowania przemawiają za dopuszczalnością zażalenia do równorzędnego sądu drugiej instancji.

Licytacja publiczna w toku egzekucji z ruchomości

Aleksandra Macuga

NOWOŚĆ

89 PLN

KSIĄŻKĘ MOŻESZ ZAMÓWIĆ NA

WWW.SKLEP.CURRENTA.PL

STRESZCZENIE **Wszczęcie sądowego postępowania egzekucyjnego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego**

Artykuł poświęcony jest najbardziej aktualnym zagadnieniom procedury cywilnej w odniesieniu do wdrażania rozwiązań informatycznych. Mają one na celu uproszczenie i przyspieszenie postępowania. Ich wprowadzenie powoduje także złagodzenie zasady formalizmu, charakterystycznej dla polskiego procesu cywilnego. Istotną kwestią w zakresie informatyzacji postępowania sądowego jest wnoszenie pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Z tego punktu widzenia istotne jest określenie momentu skuteczności wniesienia pisma. Zagadnienia te mają również znaczenie w ramach postępowania egzekucyjnego, które również uregulowane jest w Kodeksie postępowania cywilnego. Autorka w artykule przeprowadziła analizę sygnalizowanych rozwiązań.

Słowa kluczowe: system teleinformatyczny, postępowanie cywilne, postępowanie egzekucyjne, wniesienie pisma

SUMMARY **Initiation of Enforcement Proceedings Via the ICT System**

The article is devoted to the most current issue of civil procedure regarding the implementation of IT solutions. They are designed to simplify and accelerate the proceedings. Their implementation results also in mitigation of the principle of formalism specific to the Polish civil procedure. A significant issue, regarding the computerisation of court proceedings, is lodgement of procedural writs via the ICT System. From this point of view, it is important to determine the moment of service being effective. These issues are also of importance in the context of enforcement proceedings, which are also regulated in the Polish Civil Procedure Code. In the article, the author performed the analysis of some of the proposed solutions.

Keywords: ICT System, civil proceedings, enforcement proceedings, lodgement of procedural writs

Wszczęcie sądowego postępowania egzekucyjnego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego¹

I. Wprowadzenie

Informatyzacja postępowania cywilnego, w tym egzekucyjnego, nie tylko zmierza do jego przyspieszenia, ale także wpływa pozytywnie na kwestie dotyczące odformalizowania zasad związanych z jego wszczęciem i przebiegiem. Wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości i organów egzekucyjnych jest równoznaczne z wdrażaniem i posługiwaniem się narzędziami informatycznymi przeznaczonymi do ochrony interesu wierzycieli. Odnieść to należy przede wszystkim do szerokich uprawnień i ułatwień procesowych wdrożonych dzięki rozwijającej się informatyzacji postępowania cywilnego. Narzędzia te zostały wprowadzone konsekwentnie i w sposób zmierzający do maksymalnego wyeliminowania ewentualnych problemów technicznych związanych z ich funkcjonowaniem. Ich wdrożenie w zakresie prawa cywilnego procesowego

¹ Pierwotną wersję niniejszego artykułu opublikowano w monografii *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Zasadnicze kierunki zmian z 2016 r.*, pod red. A. Marciniaka, która ukazała się w 2017 r. nakładem wydawnictwa Currenda.

stanowi odzwierciedlenie ogólnej tendencji do zwiększania się znaczenia komunikacji za pomocą środków porozumiewania się na odległość lub narzędzi informatycznych, która *de facto* zaczyna wypierać tradycyjne formy komunikacji. W konsekwencji wprowadzenie narzędzi umożliwiających zarówno wszczęcie, jak i prowadzenie postępowania egzekucyjnego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego jest procesem naturalnym i w sposób spójny wpisuje się w instrumentarium funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Przyczyną tego stanu rzeczy jest przede wszystkim fakt, że rozwiązania te mogą wpłynąć na poprawę jakości i wydajności pracy organów egzekucyjnych, a także wspierać proces podwyższania poziomu świadczenia usług publicznych wykraczających poza wąsko rozumiany wymiar sprawiedliwości.

Istotne znaczenie w tym zakresie ma również złagodzenie zasady formalizmu procesowego, przy jednoczesnym zachowaniu równowagi między tradycyjnymi a nowoczesnymi formami związanymi z chwilą wszczęcia, jak również przebiegiem postępowania sądowego, w tym postępowania egzekucyjnego. Rozwiązania te przesądzają o fakcie, że prawo próbuje nadążyć za zachodzącymi współcześnie przemianami w obrocie zarówno gospodarczym, jak i prawnym. Szybki rozwój technologiczny determinuje konieczność uwzględnienia nowoczesnych rozwiązań technologicznych w funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości i jego otoczenia, w tym organów egzekucyjnych. Jednocześnie ustawodawca nie eliminuje tradycyjnych form wszczęcia i przebiegu postępowania egzekucyjnego, co świadczy o wzięciu pod uwagę osób (wierzycieli) zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, dla których całościowe przeniesienie postępowania egzekucyjnego do sfery wirtualnej mogłoby się wiązać z realnym pozbawieniem ich praw do dochodzenia należnych im roszczeń. Konsekwencją takiego podejścia ustawodawcy do stron i uczestników postępowania jest wprowadzanie rozwiązań hybrydowych, łączących formy tradycyjne i pośrednictwo systemu teleinformatycznego. Dostrzegalna jest również ostrożność ustawodawcy w dokonywaniu uogólnień związanych z wyborem elektronicznej formy komunikacji z komornikiem sądowym.

Celem niniejszego opracowania jest szczegółowe omówienie zasad związanych z wprowadzeniem nowej możliwości inicjowania postępowania egzekucyjnego, jak również jego przebiegu, z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego. Analizie poddane zostaną przepisy części ogólnej Kodeksu postępowania cywilnego², ze szczególnym uwzględnieniem analogii i różnic w zakresie ich zastosowania w postępowaniu egzekucyjnym. Z uwagi na brak systemu teleinformatycznego obsługującego postępowania sądowe w sprawach cywilnych, w tym postępowanie egzekucyjne, w opracowaniu przedstawione i omówione będą potencjalne zagadnienia praktyczne, mające istotne znaczenie z punktu widzenia skuteczności czynności procesowych, w tym egzekucyjnych, dokonanych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w przyszłości.

2. Zasady wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego na tle formalizmu postępowania

Nieodzownym elementem każdego procesu sądowego jest formalizm, który odgrywa szczególnie istotną rolę z punktu widzenia dokonywania czynności procesowych i sądowych. Rozpoznawanie spraw cywilnych przez sądy, jak również wykonywanie w drodze przymusu orzeczeń sądowych w postępowaniu egzekucyjnym, odbywa się w wyraźnie określonych przez ustawodawcę w formach, normowanych przez prawo procesowe. Formy te określone zostały przez ustawodawcę zarówno dla samego toku postępowania, jak i wobec poszczególnych czynności procesowych stron oraz wszystkich uczestników postępowania, a także czynności sądu i innych organów biorących udział w różnych etapach postępowania (w tym organów egzekucyjnych). Formalizm odniesiony do tego aspektu procesu cywilnego ujawnia się w określeniu przez ustawodawcę konkretnych wymogów formalnych, jakim czynności te powinny odpowiadać³.

² Dalej: k.p.c.

³ J. Jodłowski [w:] *Postępowanie cywilne*, pod red. J. Jodłowskiego, W. Siedleckiego, Warszawa 1958, s. 182–183.

Z tego też względu zaakceptować należy ogólną tendencję, zgodnie z którą formalizmowi przypisuje się cechę jednej z zasad procesu cywilnego o fundamentalnym znaczeniu. Formalizm odnieść należy przede wszystkim do usankcjonowania ram prawnych dotyczących terminów dla dokonywania poszczególnych czynności, warunków formalnych, jakie mają one spełnić, a także formy, w jakiej powinny być dokonane. Dla tradycyjnie pojmowanych czynności procesowych istotne jest to, że przewidziane są co do zasady dwie podstawowe formy, tj. ustna i pisemna. W opinii R. Flejszara przewidziana i określona przez ustawodawcę forma poszczególnych czynności procesowych ma na celu ułatwienie i usprawnienie postępowania, a także ochronę podmiotów postępowania, w szczególności uczestników postępowania, przed dowolnością i samowolą organów postępowania i jego innych uczestników⁴. Niejednokrotnie kreowanie przez ustawodawcę przepisów prawnych świadczących o praktycznym wykorzystaniu formalizmu procesowego pozbawione jest szczegółowego i kompleksowego odniesienia się do wszystkich zagadnień istotnych z punktu widzenia dokonywania konkretnej czynności procesowej. Zdaniem S. Cieślaka problematyka zastosowania obu tradycyjnych form (tj. ustnej i pisemnej) na gruncie postępowania cywilnego jest wciąż aktualna, także z perspektywy obecnie dostrzegalnych tendencji zmierzających do podejmowania działań w celu przyspieszenia i usprawnienia postępowania sądowego. Nierozzerwalnie związany z tym jest proces poszerzania zakresu zastosowania formy pisemnej⁵, co odzwierciedla przede wszystkim nowelizacja przepisów Kodeksu cywilnego⁶ oraz k.p.c., w wyniku której z dniem 8 września 2016 r. poszerzony został katalog tradycyjnie postrzeganych form dla skutecznego dokonania czynności procesowych o tzw. formę dokumentową, niejednokrotnie mylnie określaną mianem formy elektronicznej. Jednakże ze względu na ograniczone ramy niniejszego rozdziału szczegółowej analizie poddane zostaną wyłącznie kwestie związane z problematyką zainicjowania

⁴ R. Flejszar, *Zasada dyspozycyjności w procesie cywilnym*, Warszawa 2016, s. 315 i n.

⁵ S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008, s. 133–134.

⁶ Dalej: k.c.

postępowania egzekucyjnego przy jednoczesnym wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych.

W kontekście możliwości wszczęcia postępowania egzekucyjnego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego należy zwrócić uwagę na wprowadzony tzw. umiarkowany formalizm. Z jednej bowiem strony ustawodawca rozszerzył możliwości w zakresie inicjowania postępowania egzekucyjnego oraz w jego toku, z drugiej zaś dokonał odformalizowania czynności mających fundamentalne znaczenie dla chwili wszczęcia egzekucji sądowej. Rozumiany w ten sposób umiarkowany formalizm istniał w zasadzie od 2010 r., choć w znacznie bardziej ograniczonym zakresie, bowiem do 8 września 2016 r. złożenie w toku postępowania egzekucyjnego pisma drogą elektroniczną (za pośrednictwem systemu teleinformatycznego) możliwe było wyłącznie w zakresie wniosku o wszczęcie egzekucji składanego na podstawie nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Możliwość ta pojawiła się w związku z wprowadzeniem, mocą ustawy z dnia 9 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁷, pierwszego postępowania odrębnego umożliwiającego elektroniczny kontakt strony postępowania z sądem, tj. elektronicznego postępowania upominawczego⁸. Niewątpliwie była to pierwsza regulacja prawna statuująca środek mający na celu usprawnienie postępowania egzekucyjnego, przy jednoczesnym ułatwieniu wszczęcia postępowania egzekucyjnego, stanowiąca pierwszy etap procesu informatyzacji postępowania egzekucyjnego. Dotychczas zasadą było, że zgodnie z art. 760 § 1 k.p.c. przewidzianą przez ustawodawcę formą, w jakiej należało składać wnioski i oświadczenia w postępowaniu egzekucyjnym, była forma pisemna albo ustna do protokołu. Wszelkie wnioski składane w formie innej niż tradycyjnie przewidziana nie wywoływały zatem skutków prawnych, jakie ustawa wiązała z wniesieniem pisma procesowego⁹.

⁷ Dz.U. Nr 26, poz. 156 ze zm.

⁸ Dalej: EPU.

⁹ Stanowisko to zostało potwierdzone w wyroku SN z dnia 3 kwietnia 1967 r., II CR 373/66, OSNCP 1967/10/186, zgodnie z którym wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego złożony telefonicznie nie wywołuje skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego (art. 760 § 1 k.p.c.).

Stanowisko to jak najbardziej zasługiwało w poprzednim stanie prawnym na uwzględnienie, ponieważ działanie strony postępowania wbrew postanowieniom kodeksowym w przedmiotowym zakresie przesądzało w sposób jednoznaczny o niedopełnieniu podstawowego obowiązku, jaki na niej ciążył. Jedyna podstawa prawna uzasadniająca wówczas wszczęcie postępowania egzekucyjnego tzw. drogą elektroniczną była zawarta w art. 797 § 2 k.p.c., zgodnie z którym wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego na podstawie tytułu wykonawczego, o którym mowa w art. 783 § 4 k.p.c. (tj. tytułu sporządzonego w postaci elektronicznej zawierającego orzeczenie wydane w elektronicznym postępowaniu upominawczym), mógł być także wniesiony za pomocą systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze. W takiej sytuacji, zgodnie z art. 797 § 3 k.p.c., do wniosku lub żądania przeprowadzenia egzekucji z urzędu należało dołączyć dokument uzyskany z systemu teleinformatycznego umożliwiający organowi egzekucyjnemu weryfikację istnienia i treści tego tytułu, w przypadku zaś wszczęcia postępowania egzekucyjnego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego należało wskazać tytuł wykonawczy. Należy zgodzić się z M. Uliaszem, że w dotychczasowym stanie prawnym możliwość wnoszenia pism drogą elektroniczną była ograniczona wyłącznie do wniosku o wszczęcie egzekucji, dotyczyła ona bowiem jedynie wniosków składanych do komornika sądowego¹⁰. W konsekwencji wierzyciel nie był legitymowany do kontaktu drogą elektroniczną z sądem, jak również nie mógł składać z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego innych wniosków i oświadczeń adresowanych do komornika sądowego. Nadto, do 8 września 2016 r. uproszczenia wynikające z możliwości złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji za pośrednictwem przeznaczonego do tego celu systemu teleinformatycznego można było określić mianem wyśpowych. Ustawodawca nie uregulował w sposób kompleksowy, a co ważniejsze – konsekwentny, kwestii związanych np. z udokumentowaniem

¹⁰ M. Uliasz, *Informatyzacja postępowania egzekucyjnego* [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, J. Gołaczyńskiego i D. Szostka, Warszawa 2016, s. 151.

umocowania pełnomocnika wierzyciela, składającego wniosek o wszczęcie egzekucji za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze. Wyrażało się to przede wszystkim w tym, że pełnomocnik wierzyciela, składający do komornika za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze wniosek o wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego wydanego w EPU, był zobowiązany do wykazania swojego umocowania na zasadach określonych w art. 89 § 1 i art. 126 § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.¹¹, według których pełnomocnictwo powinno być złożone w postaci tradycyjnej (tj. w postaci odrębnego dokumentu). Rozwiązanie to było zasadnie traktowane jako podważające sens składania wniosku o wszczęcie egzekucji za pośrednictwem systemu teleinformatycznego przy jednoczesnym obowiązku dołączenia tradycyjnego pełnomocnictwa procesowego.

W świetle powyższego zasadne wydaje się stwierdzenie, że dotychczasowy proces informatyzacji postępowania egzekucyjnego obejmował rozwiązania dotyczące jednostkowych przypadków dopuszczających możliwość elektronicznego przeprowadzenia określonych czynności w konkretnych postępowaniach¹². Możliwość tę odnieść należy przede wszystkim do złożenia wniosku w formie elektronicznej w sytuacji istnienia elektronicznego nakazu zapłaty. Jak podkreślono, rozwiązania te nie były wprowadzone w sposób kompleksowy i eliminujący wątpliwości co do korzyści płynących z wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w zakresie komunikacji wierzyciela z komornikiem sądowym. Obecnie, tj. po 8 września 2016 r., poszerzony został zakres możliwości inicjowania postępowania egzekucyjnego drogą elektroniczną. Zmiany te są spójne z procesem informatyzacji całego postępowania sądowego w sprawach cywilnych. Z tego też względu przy omawianiu możliwości wszczęcia postępowania egzekucyjnego za pośrednictwem jakichkolwiek nowoczesnych form porozumiewania się na

¹¹ Uchwały SN z dnia 30 listopada 2011 r., III CZP 74/11, OSNC 2012/4/50/61; z dnia 30 listopada 2011 r., III CZP 66/11, OSNC 2012/6/72/41.

¹² Tak też: M. Uliasz, *Informatyzacja postępowania...*, op. cit., s. 151 i n.; por.: J. Gołaczyński, *Informatyzacja postępowania egzekucyjnego*, Prawo Mediów Elektronicznych 2011, nr 2, s. 9 i n.

odległość niezbędne wydaje się dokładne przeanalizowanie przepisów części rozpoznawczej k.p.c., odnoszących się do zasad wnoszenia i doręczania pism procesowych w sprawach cywilnych. Asumptem do podjęcia tych rozważań jest nowelizacja art. 760 k.p.c., w wyniku której rozszerzona została możliwość korzystania z drogi elektronicznej i doręczeń elektronicznych w postępowaniu egzekucyjnym. W obecnym stanie prawnym w art. 760 § 1 k.p.c. ustawodawca przewiduje tradycyjne formy składania wniosków i oświadczeń, tj. pisemną albo ustną do protokołu, wprowadzając jednocześnie możliwość składania wniosków i oświadczeń w postępowaniu egzekucyjnym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Zgodnie z brzmieniem wskazanego przepisu inicjowanie postępowania egzekucyjnego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego może z jednej strony wynikać wprost z przepisu szczególnego, z drugiej zaś – mieć swoje źródło w oświadczeniu złożonym przez stronę postępowania egzekucyjnego (jak też innych jego uczestników).

Dokonane zmiany legislacyjne dotyczące składania wniosków i oświadczeń w toku postępowania egzekucyjnego przesądzają o mieszanym charakterze korzystania przez strony i innych uczestników postępowania z elektronicznych narzędzi w zakresie komunikacji z organem egzekucyjnym. Z jednej strony kontakt ten może mieć charakter obligatoryjny, z drugiej zaś jest on rozwiązaniem o charakterze fakultatywnym. Swoisty dualizm w tym zakresie jest determinowany źródłem umożliwiającym komunikację z komornikiem sądowym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Zgodnie bowiem z art. 760 § 1 zd. 2 k.p.c., jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wnioski i oświadczenia składa się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Z treści tego przepisu wynika wprost – jak wskazano – że ustawodawca przewiduje dwie sytuacje uzasadniające posługiwanie się nowoczesnymi rozwiązaniami technologicznymi na potrzeby postępowania egzekucyjnego.

Obligatoryjne składanie wniosków i oświadczeń w postępowaniu egzekucyjnym za pośrednictwem przeznaczonego do tego systemu teleinformatycznego

ma charakter wyjątkowy i jest uzależnione od szczególnego i wyraźnego uregulowania instytucji przewidujących wyłącznie elektroniczną komunikację z komornikiem sądowym. Obowiązek ten musi wynikać wprost z przepisów ustawy procesowej. W obecnym stanie prawnym ustawodawca przewidział nieliczne sytuacje determinujące konieczność komunikacji z komornikiem sądowym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Z jednej strony są to uregulowania wprowadzające z dniem 1 marca 2017 r. na grunt polskiego postępowania egzekucyjnego sprzedaż ruchomości w drodze licytacji elektronicznej, określanej powszechnie mianem e-licytacji (zgodnie z brzmieniem art. 879⁴ § 1 k.p.c. sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej jest dokonywana za pośrednictwem systemu teleinformatycznego); z drugiej zaś – elektroniczna forma jest przewidziana dla czynności związanych z zajęciem rachunku bankowego. Zgodnie bowiem z art. 893^{2a} k.p.c. komornik doręcza pisma bankowi za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego zajęcie wierzytelności z rachunku bankowego, a bank wnosi pisma do komornika wyłącznie za pośrednictwem tego systemu. Jak zauważa M. Uliasz, wnoszenie pism do komornika w formie elektronicznej przewidziano także w art. 902³ § 3 k.p.c., który dotyczy pism składanych przez organ podatkowy realizujący zajęcie wierzytelności z tytułu nadpłaty podatku albo zwrotu podatku. Zdaniem tego autora przywołany przepis należy uznać za regulację o charakterze wyjątkowym wobec art. 760 § 1 zd. 2 k.p.c. z tego względu, że umożliwia poddłużnikowi (organowi podatkowemu) wnoszenie pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego albo środków komunikacji elektronicznej¹³. Należy podkreślić, że wprowadzenie tych rozwiązań do ustawy procesowej nie powoduje ograniczenia w zakresie realizacji prawa do sądu, które w sposób naturalny rozciąga się na postępowanie egzekucyjne. Rozwiązania te wprowadzone są obok analogicznych instytucji procesowych opierających się na tradycyjnych środkach komunikacji z organem egzekucyjnym. Ustawodawca zapewnia możliwość wykorzystania tych instrumentów osobom nieposiadającym

¹³ M. Uliasz [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego i D. Szostka, Warszawa 2016, s. 310.

stałego dostępu do internetu, co eliminuje ewentualną obawę wykluczenia cyfrowego. Wyraża się to również m.in. w zapewnieniu dostępu do systemu teleinformatycznego obsługującego licytację elektroniczną w sądach rejonowych (art. 879⁴ § 4 k.p.c.). W tym zakresie należy także zwrócić uwagę na to, że nie odnoszą skutków prawnych oświadczenia stron postępowania lub innych uczestników o dokonanych wyborze wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną, jeżeli wymóg elektronicznej formy pisma wynika wprost z przepisu szczególnego. W takim przypadku zarówno pozytywna, jak i negatywna decyzja wnoszącego pismo co do wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem przeznaczonego do tego systemu teleinformatycznego jest pozbawiona doniosłości prawnej¹⁴. Z tego też względu możliwość dokonania wyboru elektronicznej formy komunikacji z organem procesowym, w tym z organem egzekucyjnym, odnosi się wyłącznie do przypadków, w których ustawodawca nie zastrzegł tej formy komunikacji w przepisie szczególnym.

Ze względu na ograniczony zakres przedmiotowy wskazanych rozwiązań obligatoryjnych za generalną zasadę należy jednak przyjąć to, że korzystanie z narzędzi informatycznych w celu podejmowania czynności przez strony postępowania i innych jego uczestników jest uzależnione od dokonania odpowiedniego wyboru przez wnoszącego pismo. Istotne jest w tym zakresie złożenie oświadczenia o wyborze wnoszenia pism za pośrednictwem tego systemu. Zasada ta jest respektowana przez legislatora, ponieważ na wzór przepisów części rozpoznawczej k.p.c., jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, pisma procesowe w tej sprawie wnosi się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (art. 125 § 2¹ zd. 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Regulacja dotycząca zasad wnoszenia pism procesowych w postępowaniu egzekucyjnym za pośrednictwem systemu teleinformatycznego nie jest regulacją kompleksową. Jej fragmentaryczność w naturalny sposób przesądza o konieczności

¹⁴ *Ibidem*.

odpowiedniego stosowania przepisów części ogólnej k.p.c. W tym przypadku wymóg zachowania formy elektronicznej pisma procesowego wynika z woli podmiotu wnoszącego pismo. Ustawodawca przewiduje pełną dowolność w kwestii dokonania wyboru wnoszenia pism procesowych tzw. drogą elektroniczną, czyniąc zainteresowany podmiot ostatecznym decydującym w tym zakresie. Wobec braku systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe przepisy te stanowią ogólną dyrektywę, której postanowienia i płynące z niej uprawnienia zaktualizują się w chwili uruchomienia specjalnego systemu teleinformatycznego. Brak systemu nie uniemożliwia jednak podjęcia rozważań na temat charakteru oświadczenia woli uzasadniającego wnoszenie i doręczanie w przyszłości pism procesowych za pośrednictwem tegoż systemu, co zostanie omówione w dalszej części niniejszego opracowania.

Analizując problematykę możliwości zarówno zainicjowania, jak i przebiegu postępowania egzekucyjnego w ramach systemu teleinformatycznego, należy zwrócić uwagę na złagodzenie wymagań przewidzianych dla zasad związanych z udokumentowaniem umocowania. W tym zakresie konieczne jest odpowiednie stosowanie przepisów części rozpoznawczej postępowania cywilnego regulujących zasady dokumentowania umocowania do dokonania danej czynności procesowej zarówno przez przedstawiciela ustawowego i inne podmioty, jak i przez pełnomocnika. W pierwszym ze wskazanych przypadków ustawodawca, w myśl ogólnej zasady z art. 68 § 1 k.p.c., nakłada na przedstawicieli ustawowych stron, na organy osób prawnych oraz na jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, którym ustawa nadaje zdolność prawną, a także na osoby uprawnione do działania w imieniu strony, o których mowa w art. 67 k.p.c., obowiązek wykazania swojego umocowania dokumentem przy pierwszej czynności procesowej¹⁵. Zasada ta wiąże się z ograniczeniem m.in. w sytuacji dokonania czynności procesowej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, ale w przypadku gdy przepis szczególny przewiduje, że czynności

¹⁵ J. Gołaczyński [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego i D. Szostka, Warszawa 2016, s. 58 i n.

można dokonać wyłącznie za pośrednictwem tego systemu. W świetle obowiązujących przepisów na gruncie postępowania egzekucyjnego wyłącznie to będzie mieć zastosowanie w razie sprzedaży dokonywanej w drodze licytacji elektronicznej, a także w przypadku czynności związanych z dokonaniem zajęcia rachunku bankowego. Pamiętać należy o tym, że wymienione podmioty mają jednak obowiązek wskazać podstawę swojego umocowania. Analogicznie uregulowany został obowiązek udokumentowania przez pełnomocnika procesowego umocowania do dokonywania czynności procesowych (art. 89 § 1¹ k.p.c.) – pełnomocnik nie składa bowiem pełnomocnictwa, odpisu pełnomocnictwa ani dokumentów wykazujących umocowanie, ale musi powołać się na pełnomocnictwo, wskazując jego zakres oraz okoliczności wymienione w art. 87 k.p.c.

Podsumowując rozważania w tym zakresie, należy zastanowić się nad problematyką związaną z momentem skutecznego złożenia oświadczenia o wyborze sposobu wnoszenia pism procesowych. Obecnie nie można kategorycznie rozstrzygnąć kwestii dotyczącej tego, czy w przypadku postępowania egzekucyjnego konieczne jest składanie odrębnego oświadczenia o wyborze sposobu komunikacji z komornikiem. W literaturze przedmiotu dostrzegalny jest pogląd, zgodnie z którym strona postępowania egzekucyjnego powinna odrębnie dokonać wyboru wnoszenia wniosków i oświadczeń w tym postępowaniu, nawet jeżeli w postępowaniu rozpoznawczym dokonała już wcześniej wyboru wnoszenia pism procesowych w taki sposób¹⁶. Aktualnie – z uwagi na brak systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe – nie jest możliwe jednoznaczne zaaprobowanie, jak również zanegowanie wskazanego poglądu. Ostateczne określenie tego, czy złożenie oświadczenia o wyborze wnoszenia i doręczania pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego na etapie postępowania rozpoznawczego jest wiążące również w postępowaniu egzekucyjnym, będzie możliwe dopiero w chwili stworzenia przedmiotowego systemu. Optymalnym rozwiązaniem byłby

¹⁶ *Ibidem*.

zatem system, którego infrastruktura techniczna zapewni obsługę w zakresie zarówno postępowania rozpoznawczego, jak i postępowania egzekucyjnego. Wydaje się, że z punktu widzenia konieczności odpowiedniego stosowania przepisów o postępowaniu rozpoznawczym do postępowania egzekucyjnego niezasadne byłoby tworzenie dwóch odrębnych systemów obsługujących oba te postępowania. Gdyby jednak doszło do swobodnego rozdrobnienia i pomnożenia systemów teleinformatycznych obsługujących postępowanie sądowe w ogóle, jak też postępowanie egzekucyjne, to systemy te powinny być na tyle spójne i powiązane ze sobą (zasada interoperacyjności musi mieć w tym względzie charakter priorytetowy), aby raz złożone oświadczenie o wyborze sposobu wnoszenia i doręczania pism procesowych było wiążące i rozciągało się również na postępowanie egzekucyjne. Zasadności tego poglądu należy upatrywać również w tym, że postępowanie egzekucyjne stanowi nie odrębne przedmiotowo i podmiotowo postępowanie, lecz kontynuację postępowania rozpoznawczego, jako ostatni jego etap polegający na wyegzekwowaniu w drodze przymusu świadczeń zasądzonych w prawomocnym wyroku podlegającym wykonaniu w drodze egzekucji sądowej.

3. Skuteczność wniesienia pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Problem wadliwości systemu

Mając na uwadze dotychczasowe rozważania, istotne z punktu widzenia niniejszego opracowania jest również to, że oświadczenie o wyborze lub rezygnacji z wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego składa się za pośrednictwem tego systemu oraz że jest ono wiążące tylko w stosunku do osoby, która je złożyła (art. 125 § 2⁴ k.p.c.). Przepis ten przesądza o trzech podstawowych cechach składanego przez zainteresowany podmiot oświadczenia o wyborze sposobu wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, jak też o zasadach, na jakich oświadczenie to ma zostać złożone. W pierwszej kolejności należy jednak wyraźnie podkreślić,

że o skuteczności oświadczenia stanowi to, czy zostało ono złożone za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Nie będzie zatem wywoływało skutków prawnych oświadczenie złożone z pominięciem systemu, np. w tradycyjnie składanym piśmie procesowym. Jest to pierwszy warunek przesądający o skuteczności w zakresie otwarcia możliwości wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

W przypadku czynności procesowych, dla których przewidziana jest wyłącznie elektroniczna forma, złożenie wniosków lub oświadczeń z pominięciem systemu teleinformatycznego nie wywoła skutków prawnych, które ustawa wiąże z dokonaniem danej czynności procesowej. W takim przypadku będziemy mieć do czynienia nie z możliwym do usunięcia brakiem formalnym pisma, ale z brakiem o charakterze pierwotnym i nieusuwalnym, którego konsekwencją jest nieskuteczność spowodowana pominięciem wymaganej przez legislatora drogi. Bezskuteczność dokonania czynności procesowej w postaci wniesienia pisma procesowego w sferze prawa materialnego znaczy, że m.in. nie przerywa ono biegu przedawnienia. W sferze prawa procesowego bezskuteczność oznacza, że pismo to nie rodzi po stronie sądu obowiązku badania jego treści, podejmowania w jego przedmiocie merytorycznych decyzji przewidzianych procedurą, a nawet jego przechowywania i archiwizacji¹⁷. Istotne jest również to, że dokonanie tego wyboru jest możliwe tylko wtedy, gdy podmiot składający oświadczenie jest użytkownikiem konta w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie. Zasady zakładania konta zostały wyraźnie określone w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie trybu zakładania i udostępniania konta w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe¹⁸. Zgodnie z art. 125 § 2² k.p.c. przewodniczący zawiadamia wnoszącego

¹⁷ S. Kotecka, A. Zalesińska, *Wpływ nowelizacji przepisów KPC o elektronicznym postępowaniu upominawczym na jego szybkość*, Prawo Mediów Elektronicznych 2012, nr 1, s. 50.

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 kwietnia 2016 r. w sprawie trybu zakładania i udostępniania konta w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe (Dz.U. z 2016 r., poz. 637). Rozporządzenie było zmieniane: Dz.U. 2017 r., poz. 267; Dz.U. 2017 r., poz. 1699; Dz.U. 2018, poz. 533.

pismo o bezskuteczności czynności. Zawiadomienie to jest dokonywane po złożeniu pisma procesowego z pominięciem systemu teleinformatycznego. W postępowaniu egzekucyjnym obowiązek ten spoczywa na komorniku sądowym, a w sprawach, w których organem egzekucyjnym jest sąd – na przewodniczącym. W konsekwencji zawiadomienie takie należy sporządzić na wyraźne zarządzenie organu egzekucyjnego, tj. przewodniczącego albo komornika sądowego.

Odnosząc się do charakteru samego oświadczenia, należy zaaprobować stanowisko wyrażone przez J. Gołaczyńskiego, zgodnie z którym oświadczenie to jest konkretne, indywidualne i odwoławcze¹⁹. Zagadnienia te mają istotne znaczenie w zakresie skuteczności czynności dokonywanych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Kwestią budzącą wątpliwość jest cecha konkretności, jaką przypisuje się oświadczeniu. Jak zostało to podkreślone, wobec braku systemu teleinformatycznego nie jest możliwe kategoryczne rozstrzygnięcie kwestii związanej ze skutecznością dokonanego w postępowaniu rozpoznawczym wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego i wykorzystania tego oświadczenia na etapie postępowania egzekucyjnego. Z jednej strony J. Gołaczyński i M. Uliasz przychylają się do stanowiska, że wybór ten jest dokonywany odrębnie w konkretnej sprawie, którą rozumie się jako ogół czynności dokumentowanych w jednych aktach prowadzonych pod określoną sygnaturą, choćby w trakcie postępowania ulegała ona zmianom²⁰. Obaj autorzy uznają, że wybór wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, dokonany w postępowaniu rozpoznawczym, jest wiążący do momentu, w którym sprawa prowadzona jest pod tą samą sygnaturą. Oznacza to, że użyte przez ustawodawcę pojęcie sprawy należy utożsamiać z jego technicznym rozumieniem. W praktyce będzie to determinowało konieczność odróżnienia pojęcia sprawy sądowej od pojęcia sprawy egzekucyjnej. Podejście takie będzie

¹⁹ J. Gołaczyński [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 72 i n.

²⁰ M. Uliasz [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 312–313; J. Gołaczyński [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 73.

uzasadnione w przypadku stworzenia dwóch lub więcej systemów teleinformatycznych (bądź podsystemów nieopartych na jednym repozytorium akt) obsługujących postępowanie sądowe w całości bądź konkretne rodzaje postępowań w celu wyeliminowania jakichkolwiek wątpliwości związanych z brakiem interoperacyjności poszczególnych systemów i ich podsystemów. Z drugiej jednak strony należy zwrócić uwagę na podejście, zgodnie z którym „sprawa” jest rozumiana jako cały tok czynności zmierzających do zabezpieczenia, rozpoznania i wyegzekwowania dochodzonego roszczenia. Zgodnie z tym stanowiskiem oświadczenie o wyborze wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, np. w postępowaniu rozpoznawczym, jest skuteczne również w postępowaniu egzekucyjnym²¹. Przychylając się do tego ostatniego stanowiska na obecnym etapie legislacyjnym należy zaakcentować, że jego pełne zaaprobowanie powinno być odzwierciedlone w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe. Konieczne będzie bowiem wyeliminowanie jakichkolwiek instrumentów uniemożliwiających komornikowi sądowemu dostęp do akt np. postępowania rozpoznawczego, na którego etapie został dokonany wybór wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, w zakresie niezbędnym do realizacji omawianego rozwiązania. Infrastruktura techniczna takiego systemu powinna również przewidywać instrumenty zapewniające swobodny dostęp do informacji zarówno o wyborze, jak i o rezygnacji z elektronicznej drogi komunikacji z sądem czy też organem egzekucyjnym.

Przy analizie zagadnienia skuteczności wniesienia pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego zasadne jest omówienie dwóch pozostałych cech składanego przez wnoszącego pismo oświadczenia, tj. indywidualności i odwołalności. Indywidualny charakter oświadczenia jest związany przede wszystkim z tym, że skutki tego oświadczenia są wiążące wyłącznie dla dokonującego wyboru (art. 125 § 2⁴ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Jeżeli zatem w tej samej sprawie oświadczenie zostało złożone

²¹ M. Muliński, *Najnowsze zmiany w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym*, PPE 2015, nr 6, s. 6 i n.

przez jedną bądź kilka spośród wszystkich osób biorących w niej udział, to nie jest ono skuteczne i nie wiąże pozostałych uczestników postępowania. Rozwiązanie to bezspornie przesądza o hybrydowym modelu systemu składania pism w takiej sprawie²². W konsekwencji niektóre podmioty składać będą pisma w formie tradycyjnej – papierowej, podczas gdy równolegle pisma będą składane za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w przypadku złożenia skutecznego oświadczenia w tym zakresie. Zasadę wyrażoną w przywołanym przepisie należy odnieść nie tylko do stron i uczestników postępowania sądowego, ale także do ich pełnomocników, przedstawicieli ustawowych, piastuna organu, innej osoby uprawnionej do działania w imieniu osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej. Oznacza to, że w sytuacji złożenia przez pełnomocnika oświadczenia o wyborze komunikacji z organem sądowym, w tym z organem egzekucyjnym, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego jest ono wiążące wyłącznie dla tego pełnomocnika, nie zaś dla jego mocodawcy. W takim przypadku kolejny raz w praktyce możemy mieć do czynienia z hybrydowością systemu wnoszenia pism procesowych w toku postępowania egzekucyjnego (w przypadku wnoszenia pism procesowych przez pełnomocnika drogą elektroniczną i składania tych pism przez jego mocodawcę w tradycyjnej postaci). Wprowadzone przez ustawodawcę ograniczenie dotyczące skuteczności złożonego oświadczenia wyłącznie do podmiotu je składającego należy ocenić jak najbardziej pozytywnie. Służy to wyeliminowaniu sytuacji, w których osoba zagrożona wykluczeniem cyfrowym lub nieposiadająca dostępu do konta w systemie teleinformatycznym nie będzie ponosić skutków wyboru dokonanego przez inny podmiot. Dotyczy to przypadków, w których wybór ten mógłby mieć istotne znaczenie w razie ustania udziału dokonującego wyboru w danej sprawie i konieczności wzięcia udziału w sprawie przez nowy podmiot. Legislator przewidział, że rozszerzenie skuteczności dokonanego wyboru na podmioty inne niż składające oświadczenie mogłoby prowadzić do realnego pozbawienia ich możliwości obrony swoich praw.

²² Tak samo: M. Uliasz [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 317.

Ostatnią z cech podstawowych oświadczenia, mającą istotne znaczenie z punktu widzenia jego skuteczności, jest odwołalność. Cechę tę ustawodawca odzwierciedlił w art. 125 § 2⁴ zd. 1 k.p.c., zgodnie z którym oświadczenie o rezygnacji z wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego składa się za pośrednictwem tego systemu. Ustawodawca nie uzależnia skuteczności rezygnacji z wcześniej dokonanego wyboru od podania konkretnej przyczyny bądź motywów tej decyzji. Jest to rozwiązanie słuszne, przesądzające jednoznacznie o dobrowolności i fakultatywności wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Legislador nie wprowadził również wymogu złożenia takiego oświadczenia w konkretnym momencie, co prowokuje do stwierdzenia, że rezygnacja ta może być dokonana *de facto* w każdej chwili.

Ze skutecznością wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego nierozzerwalnie związane jest zagadnienie tzw. ewentualnej wadliwości tego systemu. Ustawodawca, kompleksowo regulując w części ogólnej k.p.c. problematykę zasad wnoszenia i doręczania pism procesowych drogą elektroniczną, przewidział tę kwestię w minimalnym zakresie. Zgodnie bowiem z art. 125 § 2³ k.p.c., jeżeli z przyczyn technicznych leżących po stronie sądu nie jest możliwe wniesienie pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w wymaganym terminie, zastosowanie mają przepisy dotyczące instytucji przywrócenia terminu (art. 168–172 k.p.c.). Z przytoczonej regulacji prawnej należy wyprowadzić wnioski, zgodnie z którym w razie braku możliwości wniesienia pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, spowodowanej awarią systemu mającą swe źródło w jego wadliwości technicznej, nie dochodzi do automatycznego wydłużenia terminu do wniesienia tego pisma. Uzasadnieniem tego poglądu jest odesłanie przez ustawodawcę do przepisów regulujących instytucję przywrócenia terminu, co następuje na wyraźny wniosek podmiotu zainteresowanego, zobowiązanego do uprawdopodobnienia braku swojej winy w uchybieniu terminu. Jest to związane również z faktem, że w przypadku tzw. elektronicznej komunikacji z organem egzekucyjnym wprowadzenie pisma do systemu teleinformatycznego jest równoznaczne

z wniesieniem pisma do sądu albo do komornika sądowego. Rozwiązanie to budzi wątpliwości, bowiem ustawodawca sprowadza możliwość wnoszenia o przywrócenie terminu do sytuacji, w których jego uchybienie nastąpiło nie z przyczyn zależnych od wnoszącego pismo, lecz z przyczyn technicznych leżących po stronie sądu (komornika sądowego), przy jednoczesnym dopuszczeniu możliwości odpowiedniego stosowania przepisów art. 168–172 k.p.c. Przyczyn awarii systemu teleinformatycznego może być wiele; mogą one dotyczyć wadliwości samego systemu, wadliwości w zakresie dostępu sądu, stron postępowania i ich pełnomocników do systemu, czynników zewnętrznych bezpośrednio wpływających na awarię systemu (np. awaria komputera lub brak dostępu do Internetu). Reasumując rozważania w tym zakresie, ustawodawca przewidział możliwość ubiegania się o przywrócenie terminu do złożenia pisma podlegającego obowiązkowi (z mocy prawa lub na mocy skutecznie złożonego oświadczenia) wniesienia za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Regulacja ta ma jednak charakter fragmentaryczny i nie odnosi się do katalogu przyczyn stanowiących źródło wadliwości systemu teleinformatycznego, pozostawiając ich analizę w gestii sądu rozpoznającego wniosek o przywrócenie terminu. Z uwagi na objętość niniejszego opracowania kwestia ta pozostaje poza sferą rozważań.

4. Podsumowanie

Odformalizowanie zasad związanych z możliwością wszczęcia postępowania egzekucyjnego również za pośrednictwem systemu teleinformatycznego stanowi o realizacji kolejnego etapu informatyzacji tego postępowania. Ustawodawca wprowadza jednak pewne ograniczenia w zakresie wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Zasadne wydaje się podkreślenie, że w sytuacjach, w których wniosek o wszczęcie egzekucji składany jest na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego w formie tradycyjnej, niezbędne jest dołączenie tego tytułu do tak składanego wniosku.

Należy wskazać, iż prawo cywilne procesowe nie przewiduje możliwości konwersji tytułu „papierowego” na tytuł w postaci elektronicznej. Jak wskazuje M. Uliasz, nie jest również możliwe skuteczne utworzenie elektronicznego odpisu „papierowego” tytułu wykonawczego, który mógłby stanowić podstawę egzekucji²³. W konsekwencji istotne wydaje się dostrzeżenie, że podstawę egzekucji może stanowić wyłącznie oryginał takiego tytułu wykonawczego. Ograniczenia te mają jednak swoje uzasadnienie wyrażające się w tym, iż wniosek o wszczęcie egzekucji na podstawie tego tytułu może być złożony tylko w formie pisemnej (tradycyjnej).

Podkreślenia wymaga również fakt, że przewidziana przez ustawodawcę możliwość dokonania wyboru co do sposobu wnoszenia pism procesowych, w tym składania wniosków i oświadczeń, w toku postępowania egzekucyjnego obejmuje swoim zakresem całość tego postępowania, jak również postępowanie klauzulowe. Z chwilą uruchomienia systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe, w tym egzekucyjne, nie będzie istotne to, czy podstawę egzekucji stanowi tradycyjny czy elektroniczny tytuł wykonawczy (choćby ze względu na techniczną możliwość digitalizacji dokumentowej w tradycyjnej formie).

Warte zaakcentowania jest również to, że ustawodawca nie wprowadził ograniczeń podmiotowych w zakresie legitymacji do dokonania wyboru sposobu wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. W konsekwencji wybór ten może być dokonany zarówno przez stronę postępowania egzekucyjnego, jej pełnomocnika, jak i innych uczestników tego postępowania. Indywidualny charakter takiego oświadczenia zapobiega również wszelkim ewentualnym negatywnym konsekwencjom związanym np. z utratą statusu strony postępowania czy też z wygaśnięciem pełnomocnictwa. Gdyby cecha indywidualności nie została przez legislatora zachowana, groziłoby to negatywnymi konsekwencjami procesowymi dla następców procesowych i nowych podmiotów biorących udział w postępowaniu.

²³ *Ibidem*.

Reasumując, należy zwrócić uwagę na to, że dostrzegalna jest spójność regulacji prawnych rozszerzających zakres wykorzystania nowoczesnych narzędzi technicznych do skutecznej komunikacji strony postępowania egzekucyjnego z komornikiem sądowym. Ustawodawca uwzględnił sytuacje dotychczas budzące wątpliwości i mające wpływ na skuteczność dokonywanych czynności drogą elektroniczną. Należy jednak podkreślić, że do momentu uruchomienia systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie (postępowania) sądowe nie jest możliwe stanowcze rozstrzygnięcie kwestii technicznych, wątpliwych w świetle obowiązujących od 8 września 2016 r. przepisów prawnych. Kolejnym istotnym krokiem będzie bowiem skonstruowanie systemu teleinformatycznego na bazie podstawowych zasad związanych z interoperacyjnością takich systemów w razie ich wielości.

Urszula Moszczyńska

Obrona małżonka dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym

 CURRENDA

Urszula Moszczyńska przedstawiła w swojej pracy problem egzekucji przeciwko małżonkowi dłużnika i sposoby jego obrony.

Cena: **69,00 zł**

KSIĄŻKĘ MOŻESZ ZAMÓWIĆ NA

WWW.SKLEP.CURRENDA.PL

STRESZCZENIE **Egzekucja sądowa z nieruchomości rolnej**

Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego została zasadniczo zmieniona ustawą z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Ustawodawca nałożył wiele ograniczeń na obrót nieruchomościami rolnymi. Indywidualni rolnicy muszą przestrzegać zasad zakupu nieruchomości rolnych i nie przekraczać maksymalnej powierzchni 300 ha gruntów rolnych. Nieruchomość rolna może być przedmiotem egzekucji. Dlatego też wcześniej, w ogłoszeniu o licytacji, komornik powinien poinformować, że nieruchomość ma charakter rolny i jakie ograniczenia mają zastosowanie do nabywania takich nieruchomości. Niniejsze opracowanie obejmuje analizę ograniczeń zawartych w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego – ograniczenia w nabywaniu nieruchomości rolnej, ograniczenia nabywców do indywidualnych rolników, prawo pierwokupu nieruchomości rolnych, prawo nabycia gruntów rolnych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa.

Słowa kluczowe: *nieruchomość rolna, nabycie nieruchomości rolnej, rolnik indywidualny, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, ograniczenia w nabywaniu nieruchomości rolnych, prawo pierwokupu nieruchomości rolnych, prawo nabycia nieruchomości rolnych*

SUMMARY **Judicial Enforcement of Agricultural Property**

Act dated 11th of April 2003 on the Agricultural System was changed fundamentally by the Act dated 14th of April 2016 on the Suspension of Sale of Real Property held by the Treasury Agricultural Property Stock and on the amendment of some other acts. The legislator imposed wide limitations on the agricultural property market. Individual farmers need to observe the principles of agricultural property purchase and keep the maximum surface area of 300 ha of the agricultural land of the purchased property. Agricultural property may be a subject of execution. Therefore, earlier in the notice about the auction the court enforcement officer should inform that the property is agricultural and what restrictions apply to purchasing such properties. The present paper covers analysis of restrictions included in

the Act on the Agricultural System – limitations in acquisition of the agricultural property, restrictions on buyers to individual farmers, the pre-emptive right of the agricultural property, the right to acquisition of the agricultural property by the National Center for Agriculture Support.

Keywords: *agricultural property, agricultural property purchase, individual farmer, the National Center for Agriculture Support, limitations in acquisition of the agricultural property, the pre-emptive right of the agricultural property, the right to acquisition of the agricultural property*

Egzekucja sądowa z nieruchomości rolnej

1. Wprowadzenie

Ustawa z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw¹ wprowadziła z dniem 30 kwietnia 2016 r. istotne zmiany w egzekucji z nieruchomości rolnych. Choć ustawa ta nie zmieniała Kodeksu postępowania cywilnego, to jednak zmieniała ustawę z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego², poprzez dodanie do niej między innymi przepisów odnoszących się do egzekucji z nieruchomości. Rozstrzygnięcia wątpliwości interpretacyjnych, jakie zrodziły się na tle znowelizowanych przepisów, podejmowała się zarówno doktryna, jak i judykatura. Niniejszy artykuł jest próbą wykładni tych przepisów i analizy wpływu nowych regulacji na sposób prowadzenia egzekucji z nieruchomości, w tym obowiązków organów egzekucyjnych.

2. Zakres temporalny

Ustawa zmieniająca weszła w życie z dniem 30 kwietnia 2016 r. Zgodnie z art. 12 tej ustawy, do postępowań dotyczących nabycia nieruchomości

¹ Dz.U. z 2016 r., poz. 585 (dalej: ustawa zmieniająca).

² T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2196 ze zm. (dalej: u.k.u.r.).

rolnych oraz wpisu do księgi wieczystej wszczętych na podstawie ustaw zmienianych w art. 3, art. 4, art. 6 i art. 7, i niezakończonych do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe. Przepis ten jest niejednoznaczny i trudny do zastosowania w przypadku egzekucji z nieruchomości, ponieważ nabycie nieruchomości w sądowym postępowaniu egzekucyjnym nie jest regulowane w żadnej ze zmienianych ustaw. Nie ma wątpliwości, że nowe przepisy muszą zostać zastosowane do tych egzekucji, które wszczęto po dniu wejścia w życie znowelizowanych przepisów. Powstało jednak praktyczne pytanie o zastosowanie znowelizowanej ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego do nabycia nieruchomości w drodze licytacji publicznej prowadzonej po dniu wejścia w życie zmian, jeżeli sama egzekucja została wszczęta przed tą datą. Sąd Najwyższy uznał, iż wyniki wykładni art. 12 ustawy zmieniającej, dokonanej w sposób służący maksymalnemu dostosowaniu normy do celów i wartości wyrażonych w Konstytucji RP, wskazują, że do postępowań dotyczących nabycia nieruchomości wszczętych przed 30 kwietnia 2016 r., a więc pozostających w tej dacie w toku, zastosowanie mają przepisy dotychczasowe. Uzasadnia to wniosek, że do egzekucji z nieruchomości rolnej wszczętej przed dniem 30 kwietnia 2016 r. nie stosuje się ograniczeń w nabywaniu nieruchomości rolnych wynikających z art. 2a ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego³ w brzmieniu ustalonym przez art. 7 pkt 4 ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz zmianie niektórych ustaw⁴. Należy jednak podkreślić, że chodzi tutaj o wszczęcie egzekucji z nieruchomości, a nie wszczęcie całego postępowania egzekucyjnego. Jeśli więc postępowanie egzekucyjne zostało zainicjowane wnioskiem wierzyciela złożonym przed wejściem w życie ustawy zmieniającej i było

³ Tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 2196 ze zm.

⁴ Dz.U. z 2016 r., poz. 585; uchwała SN z dnia 18 maja 2017 r., III CZP 13/17, Biul. SN 2017, nr 5, s. 11–12; stanowisko to zostało potwierdzone w uchwale SN z dnia 24 sierpnia 2017 r., III CZP 35/17, Lex nr 2340338; tak też: WSA w Warszawie w wyroku z dnia 20 czerwca 2017 r., IV SA/Wa 316/17, www.orzeczenia.nsa.gov.pl.

skierowane do innych niż nieruchomości składników majątkowych, zaś samo wszczęcie egzekucji z nieruchomości i jej zajęcie zostało dokonane po tej dacie, to nowe przepisy znajdują zastosowanie⁵.

3. Zakres przedmiotowy

Omawiane regulacje swoim przedmiotowym zakresem znajdują zastosowanie do nieruchomości rolnych – w rozumieniu Kodeksu cywilnego – z wyłączeniem nieruchomości położonych na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele inne niż rolne⁶. Kodeks cywilny przewiduje definicję funkcjonalną i za nieruchomości rolne uważa te nieruchomości, które są lub mogą być wykorzystywane do prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej, nie wyłączając produkcji ogrodniczej, sadowniczej i rybnej. Na pierwsze miejsce wysuwa się zatem kryterium przeznaczenia, a o rolnym charakterze nieruchomości decyduje chociażby potencjalna możliwość ich rolniczego wykorzystywania, a nie aktualny sposób korzystania z gruntu⁷. Jeżeli nieruchomości przeznaczone w planie na cele inne niż rolne są wykorzystywane na cele rolnicze, to nie można mówić o nieruchomości rolnej w rozumieniu art. 2 pkt 1 u.k.u.r., wobec czego przepisy tej ustawy nie będą miały do tej nieruchomości zastosowania⁸. Nie ma też istotnego znaczenia, że część gruntów wchodzących w skład nieruchomości rolnej stanowią nieużytki. Również w przypadku, gdy tylko część nieruchomości jest przeznaczona na cele inne niż rolne, a pozostała spełnia powyższe przesłanki, zastosowanie ma ustawa o kształtowaniu

⁵ E. Gniewek, *Nieruchomość rolna jako przedmiot egzekucji*, Rejent 2017, nr 7, s. 11–23.

⁶ Art. 2 pkt 1 u.k.u.r. w zw. z art. 46¹ k.c.

⁷ Uchwała SN z dnia 30 maja 1996 r., III CZP 47/96, OSNC 1996/11/142; postanowienie SN z dnia 28 stycznia 1999 r., III CKN 140/98, niepubl.; wyrok SN z dnia 14 listopada 2001 r., II CKN 440/01, OSNC 2002/7–8/99; wyrok SN z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 93/12, IC 2013/10/44.

⁸ K. Czerwińska-Koral, *Pojęcie nieruchomości rolnej jako wyznacznik zasad obrotu nieruchomościami rolnymi*, Rejent 2016, nr 6, s. 52–73.

ustroju rolnego⁹. Trzeba zatem zgodzić się z poglądem, iż w odniesieniu do nieruchomości o niejednorodnym charakterze należy przyjąć, że nieruchomością rolną w rozumieniu art. 2 pkt 1 u.k.u.r. jest także nieruchomość częściowo przeznaczona w planach zagospodarowania przestrzennego na cele inne niż rolne¹⁰.

Przepisy ustawy dotyczące nabycia nieruchomości rolnej stosuje się odpowiednio do nabycia użytkowania wieczystego nieruchomości rolnej albo udziału lub części udziału w użytkowaniu wieczystym nieruchomości rolnej, a także udziału lub części udziału we współwłasności nieruchomości rolnej¹¹. Natomiast przepisów tych nie stosuje się do nieruchomości rolnych wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, o którym mowa w ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa¹². Przepisy ustawy nie znajdują też zastosowania do nieruchomości o powierzchni mniejszej niż 0,3 ha oraz będących drogami wewnętrznymi, jak również do nabycia udziałów lub ich części we współwłasności takich nieruchomości. Wobec powyższego, w przypadku gdy przedmiotem egzekucji jest udział do 1/2 we własności nieruchomości rolnej o powierzchni 0,5 ha, to sprzedaż udziału podlegać będzie ograniczeniom w jej zbyciu.

Ponadto, zgodnie z art. 12 ustawy zmieniającej, przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą, nie stosuje się do:

- 1) gruntów rolnych zabudowanych o powierzchni nieprzekraczającej 0,5 ha, które w dniu wejścia w życie ustawy zajęte są pod budynki mieszkalne oraz budynki, budowle i urządzenia niewykorzystywane obecnie do produkcji rolniczej, wraz z gruntami do nich przyległymi

⁹ A. Suchoń, *Prawne aspekty nabywania własności nieruchomości rolnych oddanych w dzierżawę*, Rejent 2017, nr 3, s. 90–109.

¹⁰ H. Ciepla, *Aspekty prawne obrotu gruntami rolnymi od 30.04.2016 r. na nowych zasadach ustalonych w ustawie z dnia 11.04.2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego oraz w ustawie z dnia 14.04.2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa*, Rejent 2016, nr 9, s. 33–83.

¹¹ Art. 2c u.k.u.r.

¹² Dz.U. z 2018 r., poz. 91.

umożliwiającymi ich właściwe wykorzystanie oraz zajętych na urządzenie ogródka przydomowego – jeżeli grunty te tworzą zorganizowaną całość gospodarczą oraz nie zostały wyłączone z produkcji rolnej w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych¹³;

- 2) nieruchomości rolnych, które w dniu wejścia w życie ustawy w ostatecznych decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu przeznaczone są na cele inne niż rolne.

Istotne jest również wyjaśnienie pojęcia gospodarstwa rolnego, przez które ustawa rozumie – według przepisów Kodeksu cywilnego – gospodarstwo rolne, w którym powierzchnia nieruchomości rolnej jest nie mniejsza niż 1 ha¹⁴. Kodeks cywilny za gospodarstwo rolne uważa grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego¹⁵.

Zastosowanie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego w postępowaniu egzekucyjnym wiąże się z wprowadzeniem nowej definicji nabycia nieruchomości rolnej, przez którą rozumie się przeniesienie własności nieruchomości rolnej lub nabycie własności nieruchomości rolnej w wyniku dokonania czynności prawnej lub orzeczenia sądu albo organu administracji publicznej, a także innego zdarzenia prawnego¹⁶. W pojęciu tym niewątpliwie mieści się nabycie własności nieruchomości rolnej w wyniku postępowania egzekucyjnego¹⁷.

Ponadto przepisy ustawy stosować należy do nabycia udziałów i akcji w spółce prawa handlowego, która jest właścicielem nieruchomości rolnej, a także do nabycia gospodarstwa rolnego¹⁸.

¹³ Dz.U. z 2015 r., poz. 909, 1338 i 1695.

¹⁴ Art. 2 pkt 2 u.k.u.r.

¹⁵ Art. 55³ k.c.

¹⁶ Art. 2 pkt 7 u.k.u.r.

¹⁷ E. Gniewek, *op. cit.*, s. 11–12.

¹⁸ Art. 4 ust. 6 i art. 4a u.k.u.r.

Komornik sądowy prowadzący egzekucję z nieruchomości niezwłocznie po zajęciu, jednak nie później niż do momentu opisu i oszacowania, powinien ustalić, czy zajęta nieruchomość ma charakter nieruchomości rolnej¹⁹. Ustalenie, czy nieruchomość ma charakter rolny, może zostać wykonane samodzielnie przez komornika lub przez rzeczoznawcę dokonującego wyceny, przy czym operat szacunkowy będący podstawą opisu i oszacowania podlega kontroli komornika. Wobec powyższego ustalenie, czy nieruchomość ma charakter rolny, powinno być dokonane w oparciu o oznaczenie klasoużytku w wypisie i wyrysie z rejestru gruntów oraz przeznaczeniu działki w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, co ustalić można dzięki wypisowi z miejscowego planu²⁰. W przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla zajętej nieruchomości, nie można przyjąć przeznaczenia działki w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które nie stanowi aktu prawa miejscowego²¹.

W pierwszej kolejności należy ustalić, czy nieruchomość w wypisie z rejestru gruntów oznaczona jest jako użytek rolny, czyli posiada oznaczenie R – grunty orne, S – sady, Ł – łąki trwałe, Ps – pastwiska trwałe, Br – grunty rolne zabudowane, Wsr – grunty pod stawami, W – grunty pod rowami, Lzr – grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych²². Jeżeli którekolwiek z tych oznaczeń występuje w ewidencji, należy sprawdzić w wypisie z rejestru gruntów, czy powierzchnia nieruchomości

¹⁹ Art. 947 § 1 pkt 6 i 9 k.p.c. oraz § 1 pkt 2, § 2 i § 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 sierpnia 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia opisu i oszacowania nieruchomości (Dz.U. z 2016 r., poz. 1263); pomocne może okazać się w tym stanowisko Krajowej Rady Notarialnej w sprawie stosowania w praktyce notarialnej ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, dostępne na stronie internetowej: <http://www.kowr.gov.pl/en/ukur/porozumienie-z-krajowa-rada-notarialna> [data dostępu: 20.06.2018 r.].

²⁰ Zgodnie z art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1073); wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 13 października 2010 r., II SA/Wr 436/10, www.orzeczenia.nsa.gov.pl; wyrok WSA w Gdańsku z dnia 1 lutego 2007 r., II SA/Gd 494/06, www.orzeczenia.nsa.gov.pl.

²¹ Art. 9 ust. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1073).

²² Paragraf 68 Rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz.U. z 2001 r. Nr 38, poz. 454).

jest większa niż 0,3 ha, oraz w wyrysie z mapy ewidencyjnej, czy nieruchomość nie stanowi drogi wewnętrznej. Jeżeli grunt będący użytkiem rolnym ma większą powierzchnię i nie stanowi drogi wewnętrznej, należy ustalić jego przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W przypadku przeznaczenia nieruchomości na cele rolne, trzeba ustalić, czy powierzchnia nieruchomości jest mniejsza niż 0,5 ha, a jeśli tak, to na podstawie wyrysu z rejestru lub kartoteki budynków ustalić jeszcze, czy grunty te w dniu 30 kwietnia 2016 r. zajęte były pod budynki mieszkalne oraz budynki, budowle i urządzenia niewykorzystywane obecnie do produkcji rolniczej. Jeśli budynki te wraz z gruntami do nich przyległymi oraz zajętyymi na urządzenie ogródka przydomowego umożliwiają ich właściwe wykorzystanie i tworzą zorganizowaną całość gospodarczą oraz nie zostały wyłączone z produkcji rolnej w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych²³, to stosowanie nowych przepisów będzie wyłączone na podstawie art. 12 pkt 1 ustawy zmieniającej.

W przypadku większych nieruchomości lub niespełniających powyższych przesłanek, do wyłączenia trzeba będzie zastosować przepisy ustawy. W sytuacji braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy zwrócić się do właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta o informację, czy grunt objęty był w dniu 30 kwietnia 2016 r. ostateczną decyzją o warunkach zabudowy na cele inne niż rolne²⁴. Jeżeli taka decyzja została wydana, nieruchomość nie będzie podlegała ograniczeniom wynikającym z ustawy, stosownie do art. 12 pkt 2 ustawy zmieniającej. Zgodzić się należy ze stanowiskiem, że skoro ustawodawca wyłączył wyraźnie stosowanie nowej ustawy rolnej tylko do warunków zabudowy dotychczas wydanych i ostatecznych w dniu 30 kwietnia 2016 r., oznacza to, że aprobował stosowaną praktykę tylko w tym zakresie, zaś obecnie wydane warunki zabudowy nie zmieniają rolnego charakteru nieruchomości²⁵.

²³ T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1161.

²⁴ Art. 67 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1073).

²⁵ H. Ciepla, *op. cit.*, s. 36.

Ustalenie, że nieruchomości ma charakter rolny, będzie istotne już na etapie wyceny nieruchomości przez rzeczoznawcę, a w konsekwencji wpłynie na opis i oszacowanie, albowiem ograniczenie potencjalnego kręgu nabywców wpływa na wartość rynkową nieruchomości²⁶. Ze względu na pewność obrotu wydaje się pożądane, aby ustalenie takie czynione było na podstawie dokumentów urzędowych (wypisów, wyrysów, zaświadczeń), przy czym możliwe jest ustalenie powyższych okoliczności na podstawie ogólnie dostępnych danych ewidencyjnych oraz dzienników urzędowych²⁷.

Ponadto uznanie nieruchomości za rolną spowoduje konieczność wyraźnego oznaczenia tej okoliczności w obwieszczeniu o licytacji, aby potencjalni nabywcy wiedzieli, że przystępując do licytacji, muszą spełnić warunki określone w ustawie, pozwalające im na nabycie nieruchomości, a także liczyć się z konsekwencjami takiego nabycia.

4. Ograniczenie kręgu nabywców nieruchomości rolnej

Zgodnie z art. 2a ust. 1 u.k.u.r., nabywcą nieruchomości rolnej może być wyłącznie rolnik indywidualny, chyba że ustawa stanowi inaczej. Jeżeli nabywana nieruchomość rolna albo jej część ma wejść w skład wspólności majątkowej małżeńskiej, wystarczające jest, gdy rolnikiem indywidualnym jest jeden z małżonków²⁸. Ponadto powierzchnia nabywanej nieruchomości rolnej wraz z powierzchnią nieruchomości rolnych, wchodzących w skład gospodarstwa rodzinnego nabywcy, nie może

²⁶ Postanowienie SR w Strzelcach Krajeńskich z dnia 18 lipca 2016 r., I Co 767/15, orzeczenia.ms.gov.pl.

²⁷ Dzienniki urzędowe województw, w których publikowane są m.in. stanowiące akty prawa miejscowego uchwały o miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dostępne są online: www.dziennikiurzedowe.gov.pl, zaś dane z ewidencji gruntów udostępniane są na portalach: www.geoportal.gov.pl, www.polska.e-mapa.net, www.geomatyka-krakow.pl/portal/index.php/info/geoportal-ewid-2007.

²⁸ Udział w licytacji ani zgoda małżonki nabywcy licytacyjnego nie jest nawet wymagana – tak: uchwała SN z dnia 22 marca 2007 r., III CZP 13/07, OSNC 2008/2/22; odmiennie natomiast: F. Sporek, A. Stępień-Sporek, *Wyłączenie z licytacji nieruchomości dłużnika*, Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa 2008, nr 3, s. 47–56.

przekraczać powierzchni 300 ha użytków rolnych, ustalonej zgodnie z art. 5 ust. 2 i 3 u.k.u.r.

Rolnikiem indywidualnym może być wyłącznie osoba fizyczna²⁹. Osoba taka musi być właścicielem, użytkownikiem wieczystym, samodzielnym posiadaczem lub dzierżawcą nieruchomości rolnych, których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekracza 300 ha. Ponadto musi posiadać kwalifikacje rolnicze oraz co najmniej od 5 lat mieszkać w gminie, na obszarze której jest położona jedna z nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, i prowadzić przez ten okres osobiście to gospodarstwo.

Przede wszystkim osoba taka musi posiadać nieruchomość rolną lub nieruchomości rolne o powierzchni co najmniej 1 ha, stanowiące razem gospodarstwo rolne. Przy czym podczas ustalania powierzchni użytków rolnych, będących przedmiotem współwłasności, współposiadania samodzielnego oraz współposiadania na podstawie użytkowania wieczystego lub na podstawie umowy dzierżawy, uwzględnia się powierzchnię nieruchomości rolnych odpowiadających udziałowi we współwłasności takich nieruchomości, a w przypadku współwłasności łącznej uwzględnia się łączną powierzchnię nieruchomości rolnych stanowiących przedmiot współwłasności (art. 5 ust. 2 u.k.u.r.). Przynajmniej jedna nieruchomość wchodząca w skład gospodarstwa rolnego musi być położona na terenie gminy, w której nabywca zamieszkuje od 5 lat, przy czym zamieszkanie to musi być potwierdzone zameldowaniem na pobyt stały³⁰. Istotne jest, aby rolnik zamieszkiwał na terenie gminy, w której znajduje się nieruchomość rolna wchodząca w skład jego gospodarstwa, jednak nie musi być to ta sama gmina, w której nabywana jest obecnie nieruchomość. Dzięki temu rolnik indywidualny z południa Polski może nabyć nieruchomość rolną na północy kraju³¹.

Po drugie, gospodarstwo rolne, w którego skład wchodzi ta nieruchomość, musi być prowadzone przez nabywcę osobiście, co oznacza,

²⁹ Art. 6 ust. 1 u.k.u.r.

³⁰ Art. 7 ust. 4 u.k.u.r.

³¹ Może jednak konieczne stać się uwzględnienie prawa nabycia.

że rolnik obowiązany jest pracować w tym gospodarstwie oraz podejmować wszelkie decyzje dotyczące prowadzenia działalności rolniczej w tym gospodarstwie³².

Ponadto nabywca musi mieć kwalifikacje rolnicze, czyli uzyskać wykształcenie rolnicze³³ (zasadnicze zawodowe, zasadnicze branżowe, średnie, średnie branżowe, wyższe) lub posiadać tytuł kwalifikacyjny, tytuł zawodowy lub tytuł mistrza w zawodzie przydatnym do prowadzenia działalności rolniczej oraz mieć co najmniej 3-letni staż pracy w rolnictwie. W przypadku osoby posiadającej wykształcenie wyższe inne niż rolnicze, wystarczające jest ukończenie studiów podyplomowych w zakresie związanym z rolnictwem. Osoby bez wykształcenia rolniczego mogą być uznane za posiadające kwalifikacje rolnicze, jeśli mają staż pracy w rolnictwie, przy czym wymagana długość stażu skraca się wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia. I tak, osoba mająca wykształcenia wyższe, wykształcenie średnie lub średnie branżowe inne niż rolnicze, musi posiadać co najmniej 3-letni staż pracy w rolnictwie, zaś w przypadku wykształcenia podstawowego, gimnazjalnego, zasadniczego zawodowego lub zasadniczego branżowego innego niż rolnicze, okres stażu pracy w rolnictwie wynosi co najmniej 5 lat. Staż pracy w rolnictwie dotyczy wyłącznie okresów, w których rolnik podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników lub prowadził działalność rolniczą w gospodarstwie rolnym o obszarze nie mniejszym niż 1 ha stanowiącym jej własność, przedmiot użytkowania wieczystego, przedmiot samoistnego posiadania lub dzierżawy lub był zatrudniony w gospodarstwie rolnym na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę, wykonując pracę związaną z prowadzeniem działalności rolniczej, lub wykonywał pracę związaną z prowadzeniem działalności rolniczej w charakterze członka spółdzielni produkcji rolnej, lub też odbył staż, o którym mowa w art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia

³² Art. 6 ust. 2 pkt 1 u.k.u.r.

³³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie kwalifikacji rolniczych posiadanych przez osoby wykonujące działalność rolniczą (Dz.U. z 2012 r., poz. 109).

i instytucjach rynku pracy³⁴, obejmujący wykonywanie czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej.

Osoba przystępująca do licytacji musi zatem wykazać się posiadaniem statusu rolnika indywidualnego, a weryfikacji przedstawianych dokumentów i oświadczeń dokonuje prowadzący licytację komornik. Ustawodawca wskazał w art. 7 u.k.u.r., jakie dowody potwierdzają spełnienie tych warunków, wobec czego, kierując się tym przepisem, przystępujący do licytacji rolnik indywidualny powinien przedstawić:

- a) oświadczenie nabywcy o osobistym prowadzeniu gospodarstwa rolnego, poświadczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta)³⁵;
- b) zaświadczenie o zameldowaniu nabywcy przez okres co najmniej 5 lat na pobyt stały na terenie gminy, w której położona jest jedna z nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, jako dowód potwierdzający zamieszkanie³⁶;
- c) oświadczenie nabywcy o łącznej powierzchni użytków rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rodzinnego, o którym mowa w art. 5 ust. 1 u.k.u.r., poświadczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta)³⁷;
- d) dowód posiadania kwalifikacji rolniczych, wykazany w sposób określony w § 6 i 7 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie kwalifikacji rolniczych posiadanych przez osoby wykonujące działalność rolniczą³⁸, czyli poprzez przedłożenie stosownego dyplomu lub świadectwa potwierdzającego posiadanie wykształcenia rolniczego albo innego wykształcenia oraz zaświadczenia właściwej jednostki organizacyjnej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników, aktów notarialnych, orzeczeń sądu, odpisów z księgi wieczystej, wypisów z ewidencji gruntów, zaświadczeń właściwego

³⁴ T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1065 ze zm.

³⁵ Art. 7 ust. 1 u.k.u.r.; poświadczenie to przyjmuje najczęściej formę zaświadczenia.

³⁶ Art. 7 ust. 2 u.k.u.r.

³⁷ Art. 7 ust. 3 u.k.u.r.; oświadczenie to może być złożone wraz z oświadczeniem o osobistym prowadzeniu tego gospodarstwa.

³⁸ Dz.U. z 2012 r., poz. 109.

wójta, umowy dzierżawy zawartej z datą pewną, świadectwa pracy lub zaświadczenia o wykonywaniu pracy w spółdzielni produkcji rolnej bądź zaświadczenia o odbyciu stażu³⁹.

Zgodzić się należy z poglądem, że także rolnik indywidualny, zamieszkujący i prowadzący gospodarstwo rolne w całości lub w części w państwie członkowskim, Europejskim Obszarze Gospodarczym albo w Szwajcarii, może skutecznie wykazać za pomocą polskich lub zagranicznych dokumentów urzędowych swój status przy zawarciu umowy nabycia nieruchomości rolnej położonej w Polsce⁴⁰. Jest to tym bardziej ułatwione, że obecnie nie istnieją ograniczenia w nabywaniu jakichkolwiek (w tym rolnych) nieruchomości przez cudzoziemców, będących obywatelami lub przedsiębiorcami państw – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym albo Konfederacji Szwajcarskiej⁴¹.

Komornik, po ustaleniu na podstawie powyższych dokumentów, że licytant jest rolnikiem indywidualnym, powinien przeliczyć, czy suma powierzchni posiadanych przez niego użytków rolnych wraz z powierzchnią użytków rolnych przeznaczonych do sprzedaży w drodze licytacji nie przekroczy 300 ha⁴².

Wyjaśnić należy, że powyższe ustalenia muszą zostać dokonane samodzielnie przez komornika i brakuje jakichkolwiek podstaw do wymagania od przystępujących do licytacji zaświadczeń o posiadaniu statusu rolnika indywidualnego wydanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa⁴³ lub wójta. Natomiast z uwagi na czas potrzebny do sprawdzenia wszystkich przedkładanych dokumentów, dobrą praktyką byłoby zgłaszanie się przez licytantów, wpłacających rękojmię do kancelarii komorniczej, z kompletem dokumentów, co dałoby więcej czasu komornikowi na zapoznanie się z ich

³⁹ Art. 7 ust. 8 i 9 u.k.u.r.

⁴⁰ J. Górecki, *Nabywanie nieruchomości rolnych przez cudzoziemców – wybrane zagadnienia*, Rejent 2017, nr 7, s. 36–55.

⁴¹ Art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1061 ze zm.).

⁴² Art. 2a ust. 2 u.k.u.r.

⁴³ Z dniem 1 września 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zastąpił Agencję Nieruchomości Rolnych, stosownie do ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz.U. z 2017 r., poz. 623); dalej: Krajowy Ośrodek.

treścią niż w przypadku przedkładania dokumentów przez wielu nabywców po rozpoczęciu licytacji.

5. Nabycie nieruchomości na podstawie zgody Dyrektora Krajowego Ośrodka

Rolnikiem indywidualnym nie musi być nabywca będący osobą bliską zbywcy⁴⁴, jednostką samorządu terytorialnego, Skarbem Państwa lub działającym na jego rzecz Krajowym Ośrodkiem, osobą prawną działającą na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Ograniczenie nie dotyczy również nabywcy będącego parkiem narodowym, w przypadku zakupu nieruchomości rolnych na cele związane z ochroną przyrody, a także nabywającym w wyniku dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego, na podstawie art. 151 lub art. 231 Kodeksu cywilnego bądź w toku postępowania restrukturyzacyjnego w ramach postępowania sanacyjnego. Osoba nieposiadająca statusu rolnika indywidualnego i niewymieniona powyżej, może nabyć nieruchomość rolną tylko za zgodą Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka, wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej⁴⁵. Z całą pewnością należy odrzucić możliwość wystąpienia o wydanie takiej zgody przez zbywcę. Dłużnik egzekwowany nie jest najczęściej zainteresowany współpracą z organami egzekucyjnymi, natomiast brzmienie przepisu nie pozwala na przyznanie takiej legitymacji komornikowi lub sądowi egzekucyjnemu⁴⁶. Ponadto przesłanki udzielenia tej zgody jednoznacznie wskazują na możliwość wystąpienia przez zbywcę o taką zgodę wyłącznie w obrocie cywilnoprawnym, w którym dojść ma do zawarcia umowy pomiędzy zbywcą a nabywcą.

⁴⁴ Osoba taka w przypadku sprzedaży egzekucyjnej wyłączona jest od udziału w licytacji – art. 976 k.p.c.

⁴⁵ Art. 2a ust. 4 u.k.u.r.

⁴⁶ J. Makowska, *Nowelizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego a egzekucja z nieruchomości*, Publikacje elektroniczne Lex ABC, online: <https://sip.lex.pl/#/publikacja/470062359> [data dostępu: 20.06.2018 r.].

Omawiana zgoda może zostać jednak wydana również na wniosek osoby fizycznej zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne, która:

- a) posiada kwalifikacje rolnicze albo której, pod warunkiem uzupełnienia kwalifikacji zawodowych, przyznano pomoc, o czym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013⁴⁷ albo w art. 3 ust. 1 pkt 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020⁴⁸, a termin na uzupełnienie tych kwalifikacji jeszcze nie upłynął;
- b) daje rękojmię należytego prowadzenia działalności rolniczej;
- c) zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego.

Legitymowanym czynnie do zainicjowania postępowania o wydanie zgody na nabycie nieruchomości może być wyłącznie osoba fizyczna⁴⁹. Zastosowanie możliwości wyrażenia zgody na nabycie przez podmiot niebędący rolnikiem indywidualnym w postępowaniu egzekucyjnym jest w doktrynie kwestionowane⁵⁰. Wydaje się jednak, że osoba fizyczna potencjalnie zainteresowana nabyciem na licytacji nieruchomości rolnej jest uprawniona do występowania z wnioskiem o wydanie takiej zgody, co może mieć korzystny wpływ na postępowanie egzekucyjne poprzez poszerzenie kręgu potencjalnych nabywców

⁴⁷ T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1856 ze zm.

⁴⁸ T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 627.

⁴⁹ Tylko w przypadku zgody na zbycie, proponowanym nabywcą może być inny podmiot niż osoba fizyczna; wyrok WSA w Warszawie z dnia 20 czerwca 2017 r., IV SA/Wa 316/17, www.orzeczenia.nsa.gov.pl.

⁵⁰ E. Gniewek, *op. cit.*, s. 15; zdaniem autora zgoda może być wydana w sytuacji „nabywania nieruchomości rolnych w trybie ich zbywania przez dotychczasowych właścicieli” i „wariant zgody Prezesa Agencji nie obejmuje, w takiej konwencji, nabycia nieruchomości rolnych w trybie egzekucji”.

i umożliwienie uzyskania wyższej ceny nabycia⁵¹. Nie ulega wątpliwości, że potencjalny nabywca ma możliwość wykazania spełnienia przesłanek uzyskania tej zgody, to jest posiadania lub uzupełnienia kwalifikacji rolniczych, dawania rękojmi należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz może zobowiązać się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego. Ostateczna decyzja administracyjna⁵² o wyrażeniu zgody na nabycie stanowić wówczas będzie podstawę do dopuszczenia przez komornika takiego nabywcy do licytacji⁵³. Nie ma zaś możliwości uzyskania takiej zgody po przeprowadzeniu licytacji, albowiem osoba niebędąca rolnikiem indywidualnym i nieposiadająca zgody na nabycie, nie może zostać dopuszczona do licytacji⁵⁴. Natomiast w sytuacji niewyrażenia takiej zgody, w postępowaniu egzekucyjnym nie ma możliwości złożenia przez zbywcę (komornika lub sąd egzekucyjny) żądania nabycia nieruchomości przez Krajowy Ośrodek, albowiem nie przewiduje tego omawiana ustawa ani przepisy procedury cywilnej⁵⁵.

6. Prawo pierwokupu

Ustawa zmieniająca rozszerzyła (poprzez zniesienie normy obszarowej) zakres stosowania prawa pierwokupu w przypadku nabycia nieruchomości rolnej. W sytuacji sprzedaży nieruchomości rolnej prawo pierwokupu przysługuje z mocy

⁵¹ W okresie od dnia 1 maja 2016 r. do dnia 31 grudnia 2016 r. wydano 4.087 decyzji, z czego tylko 52 były negatywne – dane z raportu o działalności ANR za 2016 r., online: <http://bip.anr.gov.pl/bip>. [data dostępu: 3.10.2017 r.].

⁵² W praktyce strona, odbierając decyzję, składa oświadczenie, że zrzeka się prawa do wniesienia odwołania, wobec czego decyzja staje się ostateczna, co powinno zostać stwierdzone przez organ egzekucyjny (art. 127a § 2 k.p.a.).

⁵³ Wnioski takie są już składane, zaś ANR oraz Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a także WSA w Warszawie w wyroku z dnia 20 czerwca 2017 r. (IV SA/Wa 316/17, www.orzeczenia.nsa.gov.pl.) nie zakwestionowały takiej możliwości.

⁵⁴ Art. 976 k.p.c.

⁵⁵ Art. 2a ust. 6 u.k.u.r.; w przypadku niewyrażenia zgody, o której mowa w ust. 4, Krajowy Ośrodek, na pisemne żądanie zbywcy złożone w terminie miesiąca od dnia, w którym decyzja o niewyrażeniu zgody stała się ostateczna, jest obowiązany do złożenia oświadczenia o nabyciu nieruchomości rolnej za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej jej wartości rynkowej określonej przez Krajowy Ośrodek przy zastosowaniu sposobów ustalania wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

ustawy jej dzierżawcy, jeżeli umowa dzierżawy została zawarta w formie pisemnej i ma datę pewną oraz była wykonywana co najmniej przez 3 lata, licząc od tej daty, oraz nabywana nieruchomości rolna wchodzi w skład gospodarstwa rodzinnego dzierżawcy⁵⁶. W przypadku braku dzierżawcy uprawnionego do pierwokupu albo niewykonania przez niego tego prawa, prawo pierwokupu przysługuje z mocy ustawy Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa działającemu na rzecz Skarbu Państwa.

Należy jednak zgodzić się z poglądem, że egzekucyjna sprzedaż nieruchomości nie jest sprzedażą w rozumieniu art. 596 k.c., ani nie jest to nawet czynność prawna, lecz przenoszący własność rzeczy skutek orzeczenia sądowego o przysądzeniu własności⁵⁷. Przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące prawa pierwokupu nie będą więc miały zastosowania w postępowaniu egzekucyjnym⁵⁸.

7. Prawo nabycia

Ustawodawca utrzymał brak możliwości wykonania prawa pierwokupu w postępowaniu egzekucyjnym, jednak postanowił wprowadzić prawo nabycia nieruchomości rolnej podlegającej sprzedaży egzekucyjnej. Zgodnie z art. 4 ust. 1 u.k.u.r., jeżeli nabycie nieruchomości rolnej następuje w wyniku:

- 1) zawarcia umowy innej niż umowa sprzedaży
lub
- 2) jednostronnej czynności prawnej
lub
- 3) orzeczenia sądu, organu administracji publicznej albo orzeczenia sądu lub organu egzekucyjnego wydanego na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym

⁵⁶ Art. 3 ust. 1 u.k.u.r.

⁵⁷ Wyrok SN z dnia 22 września 1997 r., II CKN 730/97, Wokanda 1998, nr 1, s. 7; A. Oleszki, *Glosa do wyroku SN z dnia 22 września 1997 r., II CKN 730/97*, OSP 1998/7–8/139; wyrok SN z dnia 9 sierpnia 2000 r., V CKN 1254/00, Monitor Prawniczy 2001, nr 11, s. 595.

⁵⁸ Art. 596–602 k.c.

lub

4) innej czynności prawnej lub innego zdarzenia prawnego, w szczególności:

a) zasiedzenia nieruchomości rolnej, dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego, którego przedmiotem jest nieruchomość rolna lub gospodarstwo rolne,

b) podziału, przekształcenia bądź łączenia spółek handlowych, to Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa działający na rzecz Skarbu Państwa może złożyć oświadczenie o nabyciu tej nieruchomości za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej wartości rynkowej tej nieruchomości. Równowartość pieniężna odpowiadająca wartości rynkowej nieruchomości wynikać będzie z postanowienia sądu o przysądzeniu własności, dlatego też należy wykluczyć możliwość określenia przez Krajowy Ośrodek tej wartości przy zastosowaniu sposobów ustalania wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami⁵⁹. Wartością tą będzie kwota uzyskana w toku licytacji, za którą udzielono przybicia, a nie wartość nieruchomości ustalona w opisie i oszacowaniu.

Prawo nabycia nie przysługuje:

1) jeżeli w wyniku przeniesienia własności nieruchomości rolnej następuje powiększenie gospodarstwa rodzinnego, jednak do powierzchni użytków rolnych nie większej niż 300 ha;

2) jeżeli nabycie nieruchomości rolnej następuje:

a) za zgodą Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka, o której mowa w art. 2a ust. 4, albo za zgodą, o której mowa w art. 29a ust. 3 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa⁶⁰

lub

b) przez osobę bliską zbywcy⁶¹,

⁵⁹ Art. 4 ust. 2 u.k.u.r.

⁶⁰ T.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 91

⁶¹ W art. 2 pkt 6 u.k.u.r. za osobę bliską rozumie się zstępnych, wstępnych, rodzeństwo, dzieci rodzeństwa, małżonka, osoby przysposabiające i przysposobione, a więc osoby bliskie wobec dłużnika i tak wyłączone z udziału w licytacji (art. 976 k.p.c.).

- c) w wyniku dziedziczenia ustawowego albo dziedziczenia przez rolnika indywidualnego,
- d) przez rolnika indywidualnego w wyniku zapisu windykacyjnego;
- 3) jeżeli przeniesienie własności nieruchomości rolnej następuje w wyniku umowy z następcą, o której mowa w art. 84 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników⁶²;
- 4) jeżeli przeniesienie własności nieruchomości rolnej następuje między osobami prawnymi, o których mowa w art. 2a ust. 3 pkt 1 lit. d, tego samego kościoła lub związku wyznaniowego.

Niewątpliwie prawo nabycia może być stosowane w postępowaniu egzekucyjnym. Uprawnienie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa należy uznać za prawokształtujące⁶³. Ma ono charakter szczególny, odmienny od prawa pierwszeństwa i prawa pierwokupu. Może być wykonane po nabyciu nieruchomości w toku egzekucji, czyli po prawomocnym przysądzeniu własności. Nie jest natomiast prawidłowy pogląd, że prawo to może być wykonane jeszcze przed licytacją, po uprawomocnieniu opisu i oszacowania nieruchomości⁶⁴.

Nabycie nieruchomości w tym trybie ma charakter pochodny, wobec czego wszelkie obciążenia nieruchomości utrzymane w mocy przy przysądzeniu własności lub ustanowione przez nabywcę po przysądzeniu własności, nadal obciążać będą nieruchomość Skarbu Państwa. Jest to uprawnienie, które może zostać wykonane w terminie miesiąca od dnia otrzymania zawiadomienia sądu egzekucyjnego lub administracyjnego organu egzekucyjnego⁶⁵. Do zawiadomienia dołącza się wypis z ewidencji gruntów i budynków dotyczący nieruchomości rolnej stanowiącej przedmiot nabycia⁶⁶.

Krajowy Ośrodek, chcąc skorzystać z prawa nabycia, składa oświadczenie w formie aktu notarialnego o wykonaniu prawa nabycia, po czym wysyła nabywcy licytacyjnemu wypis aktu notarialnego obejmującego to oświadczenie przesyłką poleconą nadaną za potwierdzeniem odbioru w placówce

⁶² T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2336 ze zm.

⁶³ E. Gniewek, *op. cit.*

⁶⁴ J. Makowska, *op. cit.*

⁶⁵ Art. 4 ust. 5 u.k.u.r. w zw. z art. 598 k.c.

⁶⁶ Art. 4 ust. 5 pkt 2 u.k.u.r.

pocztowej operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe⁶⁷, a następnie publikuje na stronie podmiotowej w Biuletynie Informacji Publicznej Agencji. Doręczone oświadczenie przenosi własność nieruchomości nabytej przez nabywcę licytacyjnego na Skarb Państwa – Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa – i stanowi podstawę ujawnienia go w księdze wieczystej w miejsce nabywcy licytacyjnego. Krajowy Ośrodek zobowiązany jest w takiej sytuacji wypłacić nabywcy licytacyjnemu równowartość pieniężną ceny nabycia w wysokości wskazanej w postanowieniu sądu⁶⁸.

Wykonanie prawa nabycia następuje poza organami postępowania egzekucyjnego, których rola kończy się na przekazaniu Krajowemu Ośrodkowi przez sąd egzekucyjny odpisu postanowienia o przysądzeniu własności wraz z wypisem z rejestru gruntów.

8. Obowiązki licytacyjnego nabywcy nieruchomości rolnej

Poza ograniczeniami w procedurze samego nabycia nieruchomości rolnej, znowelizowana ustawa przewiduje w art. 2b ust. 1, że nabywca nieruchomości rolnej jest obowiązany prowadzić gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 10 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzić to gospodarstwo osobiście⁶⁹. W okresie tym nabyta nieruchomość nie może być zbyta ani oddana w posiadanie

⁶⁷ T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1481 ze zm.

⁶⁸ Z uwagi na ustalenie równowartości pieniężnej w orzeczeniu sądu, a nie „w treści czynności prawnej”, nie znajduje zastosowania możliwość wystąpienia przez Dyrektora Ośrodka do sądu o ustalenie tej wartości w trybie art. 4 ust. 3 w zw. z art. 3 ust. 8 i 9 u.k.u.r.

⁶⁹ Stosownie do art. 2b ust. 4 u.k.u.r. nie dotyczy to wyłącznie nabycia przez osobę bliską zbywcy, jednostkę samorządu terytorialnego, Skarb Państwa lub działający na jego rzecz Krajowy Ośrodek, osoby prawne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, parki narodowe w przypadku zakupu nieruchomości rolnych na cele związane z ochroną przyrody, a także w przypadku nabycia nieruchomości w wyniku dziedziczenia oraz zapisu windykacyjnego lub na podstawie art. 151 k.c. lub art. 231 k.c.

innym podmiotom, chyba że sąd wyrazi zgodę na dokonanie tej czynności przed upływem okresu 10 lat od dnia przeniesienia własności tej nieruchomości, jeżeli konieczność jej dokonania wynika z przyczyn losowych, niezależnych od nabywcy. Krajowy Ośrodek sprawuje nadzór nad spełnianiem powyższego warunku, zaś w przypadku jego niewykonania sąd, na wniosek Krajowego Ośrodka, orzeka o nabyciu własności tej nieruchomości przez Krajowy Ośrodek działający na rzecz Skarbu Państwa, za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej wartości rynkowej ustalonej stosownie do przepisów o gospodarce nieruchomościami, chyba że ważne względy gospodarcze, społeczne lub losowe stoją temu na przeszkodzie⁷⁰.

9. Sankcja naruszenia przepisów dotyczących nabywania nieruchomości rolnych

W art. 9 ust. 1 u.k.u.r. ustawodawca przewidział, że nabycie nieruchomości rolnej, udziału bądź części udziału we współwłasności nieruchomości rolnej, nabycie akcji i udziałów w spółce prawa handlowego, będącej właścicielem nieruchomości rolnej, dokonane niezgodnie z przepisami ustawy – jest nieważne. Nieważne może być wyłącznie nabycie w drodze czynności prawnych, natomiast w przypadku innych zdarzeń prawnych nabycie mogłoby być nieskuteczne. O nieważności nabycia w postępowaniu egzekucyjnym mówić jednak nie można, z uwagi na pierwotny charakter tego nabycia⁷¹. Zgodnie z art. 999 k.p.c. prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności przenosi własność na nabywcę i jest tytułem do ujawnienia na rzecz nabywcy prawa własności w katastrze nieruchomości oraz przez wpis w księdze wieczystej lub przez złożenie dokumentu do zbioru dokumentów. Stwierdzenie nieważności nabycia musiałoby skutkować uznaniem, że nieruchomość stanowi nadal własność dłużnika. Dlatego też, mimo istotnego społecznie i gospodarczo celu nowelizacji ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, w przypadku omawianego przepisu nie

⁷⁰ Art. 9 ust. 1 i 3 u.k.u.r.

⁷¹ Wyrok SN z dnia 30 czerwca 2016 r., I CSK 770/15, Lex nr 2114482.

można pogodzić go z celem postępowania egzekucyjnego ani dobrem, jakim jest niewzruszalność prawomocnych orzeczeń sądu. Wobec powyższego należy uznać, że w przypadku nabycia własności nieruchomości rolnej sprzecznie z przepisami ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, w wyniku uprawomocnienia się konstytucyjnego postanowienia sądu o przysądzeniu własności, nabycie takie jest ważne, zaś Dyrektorowi Krajowego Ośrodka przysługuje wyłącznie prawo nabycia tej nieruchomości⁷².

10. Podsumowanie

Wprowadzone ograniczenia w nabywaniu nieruchomości rolnych znajdują zastosowanie w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Wpływ tych regulacji na skuteczność egzekucji może okazać się bardzo istotny, albowiem w sposób drastyczny zawężono krąg podmiotów uprawnionych do nabywania nieruchomości rolnych, a ponadto nałożono na nabywców obowiązek osobistego prowadzenia gospodarstwa rolnego przez okres 10 lat od dnia nabycia. Ponadto spełniający warunki udziału w licytacji nabywca nie będzie mógł mieć pewności, czy Krajowy Ośrodek nie skorzysta z przewidzianej w ustawie możliwości następczego nabycia nieruchomości, co dodatkowo będzie mogło odstraszać potencjalnych nabywców. Czas pokaże, jak wprowadzone zmiany wpłynęły na skuteczność egzekucji z nieruchomości rolnych. Jednak już teraz można powiedzieć, że zmiany te nie przyczynią się do pełniejszego zaspokojenia wierzycieli, a tym samym do „uwolnienia” dłużnika od jego zobowiązań.

W artykule starano się przedstawić zmienione przepisy wraz z wykładnią pozwalającą na ich praktyczne zastosowanie. Nie wszystkie niedoskonałości przedmiotowych regulacji da się jednak usunąć w drodze wykładni. Postulować zatem należy wprowadzenie możliwości wydawania przez Dyrektora Krajowego Ośrodka zaświadczenia o posiadaniu

⁷² E. Gniewek, *op. cit.*; B. Jelonek-Jarco, *Przesłanki i zakres prawa nabycia nieruchomości rolnej przez Agencję Nieruchomości Rolnych*, Rejent 2017, nr 7, s. 75–76; A. J. Szereda, *Problematyka orzeczenia sądu w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego*, *Krakowski Przegląd Notarialny* 2016, nr 4, s. 114.

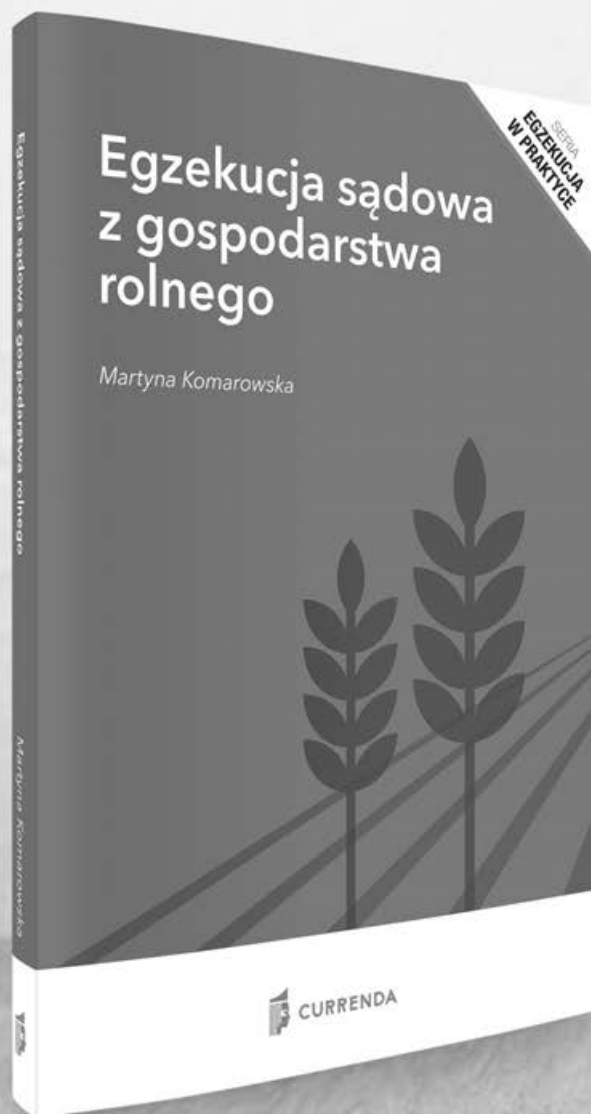
statusu rolnika indywidualnego, co znacznie uprościłoby i przyspieszyło weryfikację osób uprawnionych do udziału w licytacji. Ponadto istotne byłoby uproszczenie możliwości uzyskania zgody Dyrektora Krajowego Ośrodka na nabycie w drodze licytacji nieruchomości przez osobę niebędącą rolnikiem indywidualnym⁷³ oraz wprowadzenie możliwości wydania przez Dyrektora Krajowego Ośrodka na wniosek komornika zgody na przeprowadzenie drugiej (po pierwszej bezskutecznej) licytacji bez ograniczeń podmiotowych, z obligatoryjnym nabyciem tej nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa w przypadku odmowy wydania takiej zgody⁷⁴. Wprowadzenie w życie tych postulatów wymagałoby jednak zmian legislacyjnych.

⁷³ Przede wszystkim konieczne jest określenie krótkiego terminu wyrażenia takiej zgody i odformalizowanie postępowania o jej udzielanie.

⁷⁴ Komornik powinien zawiadomić Dyrektora Krajowego Ośrodka o bezskutecznej pierwszej licytacji nieruchomości, zaś ten mógłby wydać zgodę na sprzedaż w drugiej licytacji nieruchomości rolnej na rzecz dowolnego podmiotu (jeśli uznałby nieruchomość za zbędną na cele Krajowego Ośrodka) lub złożyć oświadczenie o jej nabyciu na rzecz Skarbu Państwa za równowartość wartości rynkowej ustalonej w opisie i oszacowaniu.

Martyna Komarowska

EGZEKUCJA SĄDOWA Z GOSPODARSTWA ROLNEGO

Książka zawiera omówienie takich zagadnień jak:

- ✓ ograniczenia w obrocie nieruchomościami rolnymi,
- ✓ składniki gospodarstwa rolnego podlegające egzekucji,
- ✓ egzekucja sądowa przez zarząd przymusowy nad gospodarstwem rolnym,
- ✓ egzekucja sądowa przez sprzedaż gospodarstwa rolnego.

Tylko!

89 PLN

KSIAŻKĘ MOŻESZ ZAMÓWIĆ NA

WWW.SKLEP.CURRENDA.PL

**STRESZCZENIE Ograniczenia egzekucji
z przedmiotów należących do rolnika
prowadzącego gospodarstwo rolne (art. 830 k.p.c.)**

Artykuł dotyczy ograniczeń egzekucji z przedmiotów należących do rolnika prowadzącego gospodarstwo i ma na celu wskazanie podmiotowego oraz przedmiotowego zakresu ich obowiązywania. W pierwszej części tekstu dokonano ogólnej charakterystyki ograniczeń w postępowaniu egzekucyjnym, następnie nakreślono rys historyczny regulacji wynikającej z art. 830 k.p.c. W dalszej części artykułu określono przesłanki, których spełnienie jest niezbędne do zastosowania ograniczeń wynikających z rozporządzenia wydanego na podstawie art. 830 k.p.c. – w tym zdefiniowano pojęcie „rolnik” oraz „gospodarstwo” na potrzeby omawianego zagadnienia – a także omówiono aktualny kształt i charakter wyłączeń. W opracowaniu określono także obowiązki organu prowadzącego postępowanie w zakresie omawianego zagadnienia i skutki ich naruszeń.

Słowa kluczowe: egzekucja sądowa, egzekucja z ruchomości, ograniczenia egzekucji

**SUMMARY Limitation of Enforcement Against Items
Owned by a Farmer Running an Agricultural Farm**

This article concerns limitations on enforcement against items owned by a farmer running an agricultural farm and it aims at indicating subjective as well as objective scope of their applicability. In the first part of the text general characteristics of the limitation in enforcement proceedings is made, then historical background of the regulations resulting from art. 830 of the Civil Procedure Code is outlined. Further part of the article specifies the premises which have to be fulfilled in order that the limitations resulting from the order issued on the basis of art. 830 of the Civil Procedure Code can be applied. Moreover, the notion of a 'farmer' and 'agricultural farm' have been defined for the purposes of the issue discussed and the present shape and character of exemptions have been presented. The article also specifies the duties of a body running the procedure within the scope of the issue under consideration and the effects of breaching them.

Keywords: court enforcement, enforcement against movable property, limitations of enforcement

Ograniczenia egzekucji z przedmiotów należących do rolnika prowadzącego gospodarstwo rolne (art. 830 k.p.c.¹)

I. Wprowadzenie

W sądowym postępowaniu egzekucyjnym można wyróżnić dwa rodzaje ograniczeń: ograniczenia podmiotowe, skutkujące niemożnością prowadzenia egzekucji w stosunku do określonej kategorii osób, oraz ograniczenia przedmiotowe, wyłączające spod egzekucji określone składniki majątku dłużnika.

Ograniczenia podmiotowe dotyczą osób legitymujących się immunitetem egzekucyjnym (art. 1115 k.p.c.). Immunitet ten przyznano podmiotom korzystającym z immunitetu sądowego (dyplomatycznego lub konsularnego) w myśl art. 1111 § 1 i 2 k.p.c. w zakresie przewidzianym tym przepisem, chyba że chodzi o sprawę, w której osobom tym nie przysługuje immunitet sądowy. O ile treścią immunitetu sądowego jest wyłączenie możliwości

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296 z późn. zm., t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1360; dalej k.p.c.

pozywania określonych osób przed sądy państwa przyjmującego, to istotą immunitetu egzekucyjnego jest ochrona osób uprawnionych przed wszczęciem i prowadzeniem przeciwko nim postępowania egzekucyjnego, zarówno na podstawie krajowego, jak i zagranicznego tytułu wykonawczego². Immunitet egzekucyjny oznacza brak władczej kompetencji państwa do prowadzenia egzekucji przeciwko określonej osobie³.

Z ograniczeniami przedmiotowymi egzekucji sądowej organy egzekucyjne spotykają się w praktyce znacznie częściej, a określają je przepisy art. 829–839 k.p.c. Ograniczenia te stanowią normy *ius cogens*, zaś dłużnik nie może się zrzec wobec jakiegokolwiek podmiotu uprawnień z nich wynikających⁴. Ponadto, organ prowadzący postępowanie egzekucyjne zobowiązany jest do brania ich pod uwagę z urzędu, w każdym stanie sprawy. Enumeratywne wymienienie przedmiotów, sum, środków, wierzytelności, należności, wynagrodzeń czy świadczeń niepodlegających egzekucji odnosi skutek względem wszystkich podmiotów, przeciwko którym prowadzona jest egzekucja, i wypełniających określone przesłanki kodeksowe. Jak wynika bowiem z art. 830 k.p.c. „Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa oraz Ministrem Finansów określi rozporządzeniem, jakie przedmioty należące do rolnika prowadzącego gospodarstwo nie podlegają egzekucji”. Na gruncie obowiązującego Kodeksu postępowania cywilnego, Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie w tym zakresie trzykrotnie.

2. Rys historyczny w zakresie niepodlegających egzekucji przedmiotów należących do rolnika

Na gruncie obowiązującego Kodeksu postępowania cywilnego Minister Sprawiedliwości trzykrotnie wydał rozporządzenia określające,

² M.P. Wójcik [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2008, s. 1532; P. Grzegorczyk, *Immunitet państwa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010, s. 65.

³ P. Grzegorczyk, *op. cit.*, s. 327.

⁴ Por. H. Pietrzkowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część III. Postępowanie egzekucyjne*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2006, s. 171.

jakie przedmioty należące do rolnika prowadzącego gospodarstwo nie podlegają egzekucji.

Pierwsze rozporządzenie wykonawcze z dnia 18 maja 1966 r.⁵ przystawało do realiów społeczno-gospodarczych tamtego okresu. Jako niepodlegające egzekucji wymienione zostały między innymi:

- jeden koń wraz z uprzężą, a w razie braku konia – jeden źrebak lub inne zwierzę pociągowe wraz z uprzężą;
- w razie braku krowy – jedna jałówka lub cieliczka, niezależnie od tego, czy dłużnik posiada kozy albo owce podlegające wyłączeniu na podstawie art. 829 k.p.c.;
- dziesięć sztuk drobiu;
- zapasy paszy i ściółki dla inwentarza wymienionego wyżej, do najbliższych zbiorów;
- zapasy opału na okres pięciu miesięcy;
- zboże i inne ziemiopłody oraz nawozy niezbędne do siewów, sadzenia lub uprawy w gospodarstwie rolnym dłużnika w danym roku gospodarczym;
- jeden pług, jeden zespół bron, jeden wóz, jedno sanie robocze, jedna sieczkarnia, jeden parnik oraz ręczne narzędzia rolnicze w liczbie niezbędnej do pracy w gospodarstwie rolnym dłużnika;
- jeden kultywator, jeden siewnik oraz jeden kierat albo jeden silnik elektryczny lub spalinowy.

Przedmiotowe rozporządzenie przewidywało także wyłączenie spod egzekucji nadwyżki inwentarza ponad przewidziane ograniczenia z art. 829 pkt 3 k.p.c., tj. jedną krowę lub dwie kozy albo trzy owce potrzebne do wyżywienia dłużnika oraz będących na jego utrzymaniu członków rodziny wraz z zapasem paszy i ściółki do najbliższych zbiorów – jeżeli właściwy do spraw rolnych organ prezydium powiatowej (miejskiej, dzielnicowej) rady narodowej uznał to za niezbędne do prowadzenia gospodarstwa rolnego dłużnika. W wypadku takim egzekucji

⁵ Dz.U. z 1966 r. Nr 21, poz. 138.

nie podlegały także zapasy paszy i ściółki dla tego inwentarza do najbliższych zbiorów.

Ponadto, w razie zajęcia inwentarza żywego, nie podlegały sprzedaży lub przejęciu na własność:

- świnie prośne oraz świnie karmiące potomstwo – przed uzyskaniem przez potomstwo 2 miesięcy;
- trzoda chlewna zakontraktowana – przed upływem terminu sprzedaży określonego w umowie kontraktacji albo przed osiągnięciem wagi odpowiadającej warunkom handlowym;
- potomstwo zwierząt, które zostały wyłączone spod egzekucji – przed uzyskaniem przez to potomstwo: u koni – 5 miesięcy, u bydła – 4 miesięcy, u owiec – 3 miesięcy, u trzody chlewnej – 2 miesięcy i u kóz – 5 miesięcy. Rozporządzenie określało jednak, iż ograniczenia z niego wynikające odnoszą skutek jedynie wobec rolnika indywidualnego.

Kolejna regulacja wydana została w dniu 16 maja 1996 r.⁶ i obowiązywała do dnia 2 sierpnia 2017 r. Bez wątpienia rozporządzenie to – przynajmniej w końcowych latach jego obowiązywania – nie przystawało do panujących warunków w rolnictwie, w tym nie uwzględniało znacznego postępu związanego z rozwojem gospodarczym i przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, a także wpływu znacznych środków przyznanych z funduszy strukturalnych na jego rozwój. Rozporządzenie w dalszym ciągu wyłączało spod egzekucji m.in. jednego konia z uprzężą, a w razie braku konia – jednego żrebaka lub inne zwierzę pociągowe wraz z uprzężą. Drugie z rozporządzeń uwzględniło wprawdzie rozwój technologiczny rolnictwa, określając jako przedmiot niepodlegający egzekucji ciągnik wraz z maszynami i sprzętem współpracującym niezbędnym do uprawy, pielęgnacji, zbioru i transportu ziemiopłodów; zapasy paliwa i części zamienne niezbędne do normalnej pracy ciągnika i maszyn rolniczych – na okres niezbędny do zakończenia cyklu produkcyjnego, czy nawozy oraz środki ochrony roślin w ilości niezbędnej na dany

⁶ Dz.U. z 1996 r. Nr 63, poz. 300.

rok gospodarczy dla gospodarstwa rolnego. Jednak na wniosek organizacji rolniczych Minister Sprawiedliwości przyznał, iż rozporządzenie to w dalszym ciągu odbiega od aktualnej sytuacji rolnictwa, i w 2017 r. wydał kolejne rozporządzenie.

3. Podmiotowy zakres ograniczenia

Aktualnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawie określenia przedmiotów należących do rolnika prowadzącego gospodarstwo, które nie podlegają egzekucji⁷, weszło w życie z dniem 2 sierpnia 2017 r.

W szczególności należy wyjaśnić, jakich podmiotów dotyczy ograniczenie przedmiotowe egzekucji wynikające z art. 830 k.p.c. w zw. z wyżej przywołanym rozporządzeniem. Jak stanowi literalnie art. 830 k.p.c., „Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa oraz Ministrem Finansów określi rozporządzeniem, jakie przedmioty należące do rolnika prowadzącego gospodarstwo rolne nie podlegają egzekucji”. Z dobrodziejstwa ograniczeń wynikających z rozporządzenia korzystać może zatem wyłącznie rolnik, który prowadzi gospodarstwo rolne – pod warunkiem kumulatywnego spełnienia obu tych przesłanek. W polskim ustawodawstwie brakuje jednak definicji legalnej „rolnika” – jest ona konstruowana na potrzeby poszczególnych ustaw, w zależności od przedmiotu regulacji. Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego⁸, „za rolnika indywidualnego uważa się osobę fizyczną będącą właścicielem, użytkownikiem wieczystym, samoistnym posiadaczem lub dzierżawcą nieruchomości rolnych, których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekracza 300 ha, posiadającą kwalifikacje rolnicze oraz co najmniej od 5 lat zamieszkałą w gminie, na obszarze której jest położona jedna z nieruchomości rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego,

⁷ Dz.U. z 2017 r., poz. 1385; dalej: rozporządzenie.

⁸ T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2196, z późn. zm.

i prowadzącą przez ten okres osobiście to gospodarstwo”. Z kolei art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników⁹ stanowi, iż przez rolnika rozumie się „pełnoletnią osobę fizyczną, zamieszkuje i prowadzącą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, osobiście i na własny rachunek, działalność rolniczą w pozostającym w jej posiadaniu gospodarstwie rolnym, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osobę, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia”. Według art. 2 pkt 14 ustawy z dnia 26 stycznia 2007 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego¹⁰, rolnikiem jest rolnik w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. a rozporządzenia nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009, którego gospodarstwo rolne jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Będzie to zatem osoba fizyczna lub prawna bądź grupa osób fizycznych lub prawnych, bez względu na status prawny takiej grupy i jej członków w świetle prawa krajowego, prowadząca działalność rolniczą, której gospodarstwo rolne położone jest na obszarze objętym zakresem terytorialnym Traktatów, określonym w art. 52 TUE¹¹ w związku z art. 349 i 355 TFUE¹². Należy się zastanowić, czy z dobrodziejstwa przewidzianego w art. 830 k.p.c. korzysta też „producent rolny”, definiowany m.in. w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 10 marca 2006 r. o zwrocie podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego wykorzystywanego do produkcji rolnej¹³ jako „osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, będącą posiadaczem gospodarstwa rolnego

⁹ T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2336. z późn. zm.

¹⁰ T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1312.

¹¹ Traktat o Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE nr C 115 z 9.05.2008 r., s. 13 i n. z późn. zm.).

¹² Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE nr C 115 z 9.05.2008 r., s. 47 i n. z późn. zm.).

¹³ T.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1340.

w rozumieniu przepisów o podatku rolnym”, tj. będąca właścicielem gruntu, posiadaczem samoistnym gruntu, użytkownikiem wieczystym gruntu, posiadaczem gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, jeżeli posiadanie wynika z umowy zawartej z właścicielem, z Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa lub z innego tytułu prawnego albo jest bez tytułu prawnego, z wyjątkiem gruntów wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa lub będących w zarządzie Lasów Państwowych¹⁴. Podobnie określa producenta rolnego ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich, która w art. 2 ust. 2 stanowi, iż zwrot „producent rolny” oznacza „osobę fizyczną, osobę prawną albo jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, w której posiadaniu lub współposiadaniu jest gospodarstwo rolne, prowadzącą działalność rolniczą”, odsyłając w zakresie prowadzenia działalności rolniczej do przepisów rozporządzenia nr 1307/2013, przywołanego już wcześniej w kontekście definicji rolnika. Przyjąć zatem należy, iż przepisy art. 830 k.p.c. mają zastosowanie także do producentów rolnych, o ile prowadzą oni działalność rolniczą.

W dalszej kolejności należy dokonać analizy pojęcia gospodarstwa jako niezbędnego składnika do uzyskania przez rolnika ochrony prawnej w postaci zwolnienia przedmiotowego od egzekucji składników majątku określonych rozporządzeniem. Jak już bowiem wskazano, z dobrodziejstwa rozporządzenia, wydanego na podstawie art. 830 k.p.c., korzysta rolnik prowadzący gospodarstwo. Za gospodarstwo rolne uważa się – zgodnie z art. 55³ k.c. – „grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego”. Gospodarstwo rolne traktowane jest jako zorganizowany zespół dóbr, pewna jedność gospodarcza złożona z określonych elementów. Gospodarstwo

¹⁴ Por. art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1892).

rolne stanowi zorganizowany kompleks majątkowy, posiadający wiele różnorodnych składników (mienie). Masa majątkowa jest połączona funkcjonalnie, zmienna ilościowo i rodzajowo. Pomiedzy składnikami gospodarstwa rolnego powinna istnieć więź funkcjonalna o charakterze celowym, ekonomicznym – na tyle silna, że można mówić o nowej jakości, a nie o zbiorze elementów. Funkcjonalne związki między elementami powinny być na tyle mocne, aby masa majątkowa mogła służyć wykonywaniu działalności rolniczej¹⁵. Wymienione w art. 55³ k.c. składniki gospodarstwa rolnego traktować należy jako otwarte. W doktrynie prawa rolnego przeważa stanowisko o przykładowym charakterze wyliczenia zawartego w definicji gospodarstwa rolnego. Zwolennicy tego poglądu wskazują na brak w wyliczeniu pewnych składników, które w oczywisty sposób przynależą do gospodarstwa rolnego, takich jak wytworzone produkty rolne czy zgromadzone zapasy¹⁶. Zatem brak jednego z wymienionych w przepisie art. 55³ k.c. elementów, np. inwentarza czy urządzeń, nie przesądza o fakcie, iż pozostałe składniki nie stanowią gospodarstwa rolnego¹⁷. Składniki gospodarstwa rolnego powinny tworzyć zorganizowaną całość gospodarczą, przy czym są one gospodarstwem rolnym nie tylko wtedy, gdy obecnie stanowią zorganizowaną całość gospodarczą, ale również wówczas, gdy potencjalnie mogą ją stanowić¹⁸. Zatem rolnikiem prowadzącym gospodarstwo rolne w znaczeniu art. 830 k.p.c. będzie rolnik sprawujący władztwo nad masą majątkową wykorzystywaną na cele rolne – przy założeniu, że masę stanowi grunt oraz inwentarz. Jak wynika z dokonanej już analizy prawnej terminu „rolnik”, niezbędnym elementem jest jednak sprawowanie władztwa nad gruntem w jakiegokolwiek formie – czy to posiadania, użytkowania, własności, czy też współwłasności. Brak inwentarza żywego lub

¹⁵ D. Łobos-Kotowska, *Art. 55(3) [w]: Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, pod red. M. Habdas i M. Frasa, Lex, Wolters Kluwer Polska [dostęp: 2018-08-21 10:53]. Dostępny w internecie: <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748156/545596>.

¹⁶ D. Łobos-Kotowska, *op. cit.*

¹⁷ Por. R. Budzinowski, *Koncepcja gospodarstwa rolnego w prawie rolnym*, Poznań 1992, s. 95.

¹⁸ Postanowienie SN z dnia 7 maja 1997 r., II CKN 197/97, LexisNexis nr 8438831.

martwego nie stoi na przeszkodzie uznaniu dłużnika za rolnika. Samo prawo własności gruntu rolnego i oddanie go w użytkowanie na cele rolne pod jakimkolwiek tytułem prawnym nie będzie skutkowało objęciem właściciela gruntu zwolnieniem wynikającym z rozporządzenia.

Z konstrukcji przepisu art. 830 k.p.c. wynika ponadto, iż z ograniczeń nałożonych przez omawiane rozporządzenie korzystać będzie wyłącznie rolnik aktualnie i osobiście prowadzący gospodarstwo rolne. Celem regulacji jest zabezpieczenie działania gospodarstwa rolnego, w tym zapewnienie rolnikowi możliwości zarobkowania. Ustanowione ograniczenia podmiotowe mają zatem na celu pozostawienie osobie prowadzącej gospodarstwo rolne ustalonego inwentarza, i to w określonej minimalnie liczbie, która pozwoli na dalsze prowadzenie gospodarstwa i utrzymanie (zabezpieczenie) uzyskiwanych w ten sposób dochodów. Prowadzenie gospodarstwa rolnego oznacza osobiste kierowanie i zarządzanie takim gospodarstwem, co z reguły wiąże się z osobistymi staraniami o jego należyte funkcjonowanie oraz ze stałym, osobistym wykonywaniem niezbędnych prac¹⁹. Już tylko z tego względu podkreślić należy, iż omawiane ograniczenia nie znajdują zastosowania do rolnika, który zaprzestał prowadzenia gospodarstwa. Bez znaczenia pozostaje przy tym fakt sprawowania przez niego władztwa nad gruntem, jeżeli grunt ten nie będzie odpowiednio uprawiany lub wykorzystywany. W tym zakresie możliwość zastosowania ograniczenia wynikającego z art. 830 k.p.c. zależy od każdorazowej oceny indywidualnego przypadku przez organ egzekucyjny. Nie można pominąć faktu, iż zmiana okoliczności faktycznych w zakresie prowadzenia gospodarstwa będzie pozostawać w bezpośrednim związku z dopuszczalnością prowadzenia egzekucji z określonych składników majątku dłużnika. Przepisów rozporządzenia nie stosuje się jednak w przypadku równoczesnego skierowania egzekucji do wszystkich nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego prowadzonego przez dłużnika (§ 5 rozporządzenia).

¹⁹ Por. J. Piątkowski, *Prawo spadkowe. Zarys wykładu*, Warszawa 1979, s. 104; A. Marciniak, *Ograniczenia egzekucji sądowej*, Łódź 1986, s. 133.

4. Przedmiotowy zakres ograniczenia

Omawiane rozporządzenie określa, iż egzekucji – niezależnie od wyłączeń wynikających z przepisów k.p.c. – nie podlegają:

- stado podstawowe zwierząt gospodarskich: bydła mlecznego, bydła mięsnego, koni, kóz, owiec, świń, drobiu, zwierząt futerkowych, innych gatunków, stanowiących podstawę produkcji zwierzęcej w gospodarstwie rolnym dłużnika;
- zwierzęta gospodarskie, poza stadem podstawowym, w drugiej połowie okresu ciąży i w okresie odchowu potomstwa oraz: źrebięta do 6 miesięcy, cielęta do 4 miesięcy, jagnięta do 3 miesięcy, prosięta do 2 miesięcy, kozłeta do 5 miesięcy²⁰;
- stado użytkowe drobiu, co do którego zawarto umowę na dostawę ptaków z tego stada lub produktów pochodzących od tych ptaków;
- zwierzęta futerkowe, co do których hodowca zawarł umowę na dostawę skór tych zwierząt;
- rodziny pszczele pszczoły miodnej (*Apis mellifera*) wraz z zasiedlonymi przez te rodziny ulami;
- podstawowe maszyny, narzędzia i urządzenia rolnicze, w liczbie niezbędnej do pracy w gospodarstwie, w tym ciągniki rolnicze z maszynami i sprzętem współpracującym, samobieżne maszyny rolnicze niezbędne do uprawy, pielęgnacji, zbioru i transportu ziemiopłodów;
- silosy na zboża i pasze;
- zapasy paliwa i części zamienne, niezbędne do normalnej pracy ciągnika i maszyn rolniczych, na okres niezbędny do zakończenia cyklu produkcyjnego;

²⁰ Należy wskazać, iż zarówno w przepisach rozporządzenia, jak i jakimkolwiek innym akcie prawnym, brakuje legalnej definicji „stadu podstawowego”. Na wniosek Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy w Krakowie określił, iż stado podstawowe stanowią zwierzęta utrzymywane w celu uzyskania potomstwa zgodnie z cyklem reprodukcyjnym właściwym dla danego gatunku i które są niezbędne do utrzymania ciągłości produkcji prowadzonej w gospodarstwie zagrożonym egzekucją sądową.

- materiał siewny, zboże i inne ziemiopłody niezbędne do siewów lub sadzenia w gospodarstwie rolnym dłużnika, w ilości niezbędnej w danym roku gospodarczym;
- zapasy opału na okres 6 miesięcy;
- nawozy, środki ochrony roślin oraz środki wspomagające uprawę roślin, w ilości niezbędnej na dany rok gospodarczy dla gospodarstwa rolnego dłużnika;
- zapasy paszy i ściółki dla inwentarza wymienionego w pkt 1– 4, do najbliższych zbiorów;
- podstawowy sprzęt techniczny niezbędny do zakończenia cyklu danej technologii produkcji w przypadku gospodarstwa specjalistycznego;
- zaliczki na poczet dostaw produktów rolnych;
- budynki gospodarcze i grunty rolne niezbędne do hodowli zwierząt w proporcji uzależnionej od wielkości stada podstawowego i niezbędnej nadwyżki inwentarza;
- budynki gospodarcze magazynowe, składowe, przechowalnie oraz szklarnie, tunele foliowe i inspekty do prowadzenia produkcji roślinnej w gospodarstwie rolnym wraz z wyposażeniem.

Podstawą zwolnienia (niepodlegania) z egzekucji stada użytkowego drobiu oraz zwierząt futerkowych określonych w punkcie 1 oraz 3 będzie wykazanie istnienia umowy dostawy ptaków z tego stada lub produktów pochodzących od tych ptaków oraz umowa na dostawę skór zwierząt futerkowych.

Rozporządzenie posługuje się określeniami nieostrymi, jak np. „w ilości niezbędnej”, „niezbędne do normalnej pracy” – przyjąć zatem należy, iż ocena taka należy do organu egzekucyjnego, który bierze za podstawę aktualne, przeciętne zapotrzebowanie na surowce/przedmioty danego rodzaju w konkretnej sytuacji gospodarczej.

Niezależnie od wyłączeń, o których mowa wyżej, egzekucji nie podlegają: nadwyżka inwentarza żywego ponad stado podstawowe oraz przedmioty, o których mowa w pkt 6, 8, 9, 11– 13 i 15, ponad ilości wyżej

wymienione, jeżeli komornik, po zasięgnięciu opinii izby rolniczej właściwej ze względu na położenie gospodarstwa rolnego dłużnika, uznaje je za niezbędne do prowadzenia tego gospodarstwa (§ 2 pkt 1 rozporządzenia). W praktyce oznacza to, iż dopuszczalność egzekucji z ruchomości (podstawowe maszyny, narzędzia i urządzenia rolnicze, zapasy paliwa i części zamienne, materiały siewne, zboże i inne ziemiopłody, nawozy, środki ochrony roślin, środki wspomagające uprawę roślin, pasza i ściółka, sprzęt techniczny) rolnika prowadzącego gospodarstwo rolne uzależniona będzie od opinii izby rolniczej. Komornik, w terminie 3 dni po dokonaniu zajęcia, występuje do izby rolniczej, właściwej ze względu na położenie gospodarstwa rolnego dłużnika, z wnioskiem o wydanie w terminie 14 dni opinii, wstrzymując się jednocześnie z dokonaniem czynności egzekucyjnych w stosunku do nadwyżki inwentarza oraz wskazanych przedmiotów (§ 2 pkt 2 rozporządzenia). Opinia izby rolniczej ma dla komornika charakter wiążący, a określenie danego inwentarza lub przedmiotu jako niezbędnego dla prowadzenia gospodarstwa rolnego dłużnika wyłącza możliwość prowadzenia dalszej egzekucji z określonego składnika majątku (por. § 2 pkt 3 rozporządzenia). Taka konstrukcja prawna wyłączeń przedmiotowych egzekucji prowadzi jednoznacznie do wniosku, iż w chwili obecnej ograniczenie to nie ma na celu zapewnienia dłużnikowi możliwości egzystencji, lecz służy ochronie gospodarstwa rolnego pod kątem możliwości jego dalszego, prawidłowego prowadzenia. To od opinii izby rolniczej zależeć będzie w istocie decyzja, czy określony przedmiot – czy to maszyna, narzędzie, czy wreszcie urządzenie rolnicze – jest dla danego rolnika „podstawowe”, dodatkowo „niezbędne”, a kryterium to pozostaje oczywiście nieostre. Z jednej strony podejście ustawodawcy należy określić jako prawidłowe – służy ono bowiem zapewnieniu ciągłości prowadzonej działalności, a tym samym zabezpieczeniu uzyskiwanych dochodów, które pokryją należności wierzycieli. Nie można jednak nie zauważyć, iż tak szeroko zakrojone ograniczenia przedmiotowe mogą niejednokrotnie niweczyć cel postępowania egzekucyjnego, powodując sytuację

niedopuszczalności prowadzenia egzekucji z jakiejkolwiek ruchomości dłużnika prowadzącego gospodarstwo rolne, u którego egzekucja innymi sposobami będzie bezskuteczna. Swoboda decyzji izby rolniczej przy dokonywaniu oceny, czy określona nadwyżka inwentarza żywego lub przedmiotów wymienionych w § 1 pkt 6, 8, 9, 11–13 i 15 rozporządzenia jest niezbędna dłużnikowi do prowadzenia gospodarstwa rolnego, skutkować może niedopuszczalnością egzekucji z ruchomości należących do tych podmiotów w całości. Zjawisko takie ocenić należy zdecydowanie negatywnie – nie tylko z racji samego pozbawienia wierzyciela możliwości zaspokojenia, ale także znacznego pogorszenia sytuacji rolników na rynku usług finansowych. Brak gwarancji skutecznego prowadzenia postępowania egzekucyjnego przeciwko potencjalnemu kredytobiorcy powoduje uzasadnioną nieufność podmiotów sektora bankowego przy udzielaniu kredytów lub pożyczek, wielokrotnie niezbędnych do prawidłowego prowadzenia działalności. Ponadto rozporządzenie przewiduje, iż zajęte zwierzęta gospodarskie, wpisane do księgi zwierząt zarodowych albo uznane za rozplodniki odpowiednie do dalszej hodowli, wyłącza się spod egzekucji, jeżeli nie mogły być sprzedane osobie, która wykaże, że posiada gospodarstwo rolne, w którym istnieją warunki do dalszej hodowli tych zwierząt (§ 3 rozporządzenia). Egzekucja z określonych w § 3 zwierząt nie jest niedopuszczalna, ograniczony jest jednak krąg podmiotów uprawnionych do ich nabycia. Rozporządzenie w dodatku nie określa, przed kim potencjalny nabywca ma wykazać, iż posiada gospodarstwo rolne, w którym istnieją warunki do dalszej hodowli – bowiem o ile udowodnienie posiadania gospodarstwa możliwe jest za okazaniem dokumentu urzędowego (np. wpis w odpowiedniej ewidencji dokonany w myśl przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności), to ocena, czy w gospodarstwie tym istnieją warunki do dalszej hodowli tych zwierząt, może nastręczać trudności. Skoro nabywca powinien te warunki wykazać, to po stronie organu prowadzącego postępowanie leży ocena wiarygodności

oświadczenia w tym zakresie. Nie wzbudzi wątpliwości możliwość nabycia zwierząt określonych w § 3 rozporządzenia przez podmiot prowadzący hodowlę zwierząt tego samego gatunku, o ile będzie to wynikać z samej formy prowadzonej działalności. Użycie przez ustawodawcę zwrotu „wykazać” przesądza o tym, że nie wystarczy złożenie przez nabywcę oświadczenia, lecz niezbędne będzie udowodnienie przedstawionych okoliczności. W szczególności może się ono odbyć na podstawie zaświadczenia związku hodowców wydanego na mocy przepisów ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt²¹. Na gruncie przepisów rozporządzenia oraz Kodeksu postępowania cywilnego nie określono jednak momentu wykazania – czy następuje ono przed dopuszczeniem do przetargu, czy może po jego zakończeniu (jednak w przepisach k.p.c. brakuje możliwości wstrzymania się z udzieleniem przybicia ruchomości). Racjonalnym działaniem wydaje się jednak pouczenie w obwieszczeniu o licytacji o konieczności wykazania przed organem egzekucyjnym prowadzenia przez potencjalnego nabywcę gospodarstwa rolnego, w którym istnieją warunki do dalszej hodowli zwierząt, pod rygorem niedopuszczenia do udziału w licytacji. Wprawdzie przepisy k.p.c. w art. 867 § 1² określają treść obwieszczenia o licytacji, zaś w art. 867² § 2 podmioty wyłączone od udziału w licytacji (dłużnik, komornik, ich małżonkowie, dzieci, rodzice i rodzeństwo, osoby obecne na licytacji w charakterze urzędowym oraz licytant, który nie wykonał warunków poprzedniej licytacji), to przepisy rozporządzenia mają charakter szczególny i zawężają krąg licytantów. Zarzuty stron co do spełnienia przez nabywcę warunków określonych w § 3 rozporządzenia mogą zostać rozpoznane w drodze złożonej w trybie art. 870 § 1 k.p.c. skargi na udzielenie przybicia osobie wyłączonej od udziału w przetargu. Egzekucja ze zwierząt gospodarskich, wpisanych do księgi zwierząt zarodowych albo uznanych za rozplodniki odpowiednie do dalszej hodowli, jest niedopuszczalna w tym znaczeniu, że ich sprzedaż nie może

²¹ T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2132.

nastąpić na rzecz podmiotu, który nie spełnia określonych rozporządzeniem warunków. Dotyczy to również sprzedaży tych zwierząt z wolnej ręki (art. 864¹ k.p.c.) oraz przejęcia ich przez wierzyciela na własność (art. 875 i 877 k.p.c.).

W sprawach o egzekucję alimentów lub renty mającej charakter alimentów, jak również w sprawach o egzekucję należności powstałych w związku z pracą zarobkową wykonywaną w gospodarstwie rolnym dłużnika, jeżeli egzekucja dotyczy świadczeń zaległych za okres nie dłuższy niż 6 miesięcy, nie wyłącza się spod egzekucji stada podstawowego zwierząt gospodarskich; stada użytkowego drobiu, co do którego zawarto umowę na dostawę ptaków z tego stada lub produktów pochodzących od tych ptaków; zwierząt futerkowych, co do których hodowca zawarł umowę na dostawę skór tych zwierząt; rodzin pszczelich pszczoły miodnej (*Apis mellifera*) wraz z zasiedlonymi przez te rodziny ulami; oraz zaliczek na poczet dostaw produktów rolnych (§ 4 ust. 1 w zw. z § 4 ust. 2 rozporządzenia). Jeżeli w toku egzekucji doszło do sprzedaży rzeczy ruchomej albo przejęcia jej na własność przez wierzyciela, a rzecz sprzedana lub przejęta przekracza wartość świadczeń za okres do 6 miesięcy, nadwyżkę zalicza się na poczet pozostałych świadczeń (§ 4 ust. 2 rozporządzenia).

5. Skutek naruszenia ograniczenia

Zwolnienie przedmiotowe wynikające z rozporządzenia wydanego na podstawie art. 830 k.p.c. ma charakter zwolnienia z mocy samego prawa, choć w niektórych przypadkach niezbędne będzie określenie zakresu zwolnienia. Wyłączenia te mają charakter bezwzględnie obowiązujący i wyznaczają przedmiotowy zakres egzekucji²². Co do zasady, organ egzekucyjny nie powinien przystąpić do zajęcia majątku dłużnika zwolnionego spod egzekucji na podstawie omawianego rozporządzenia,

²² F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz. Tom II. Postępowanie egzekucyjne (art. 758–843 k.p.c.)*, Toruń 1995, s. 209–210.

chyba że dotyczy to spornych nadwyżek inwentarza żywego lub określonych przedmiotów, co do których zachodzi konieczność wydania opinii przez izbę rolniczą o ich niezbędności do prowadzenia gospodarstwa.

W przypadku naruszenia ograniczeń przedmiotowych egzekucji, postępowanie w tej części winno ulec umorzeniu z urzędu w trybie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. Nie przeczy to jednak prawu dłużnika do złożenia wniosku o podjęcie przez komornika odpowiednich czynności z urzędu. Zarówno zajęcie przedmiotów wyłączonych spod egzekucji, jak i bezczynność komornika w zakresie umorzenia egzekucji z określonych składników majątku może stanowić przedmiot skargi na czynności komornika w rozumieniu art. 767 k.p.c. W toku postępowania ze skargi na czynności komornika sąd powinien dokonane zajęcia uchylić, gdyż egzekucja z nich jest niedopuszczalna.

Jeżeli komornik nie wystąpi o wydanie opinii do izby rolniczej, właściwej ze względu na położenie gospodarstwa rolnego dłużnika, to będzie to zaniechanie dokonania czynności, które będzie także podlegać nadzorowi judykacyjnemu nad postępowaniem egzekucyjnym.

Niezależnie od wystąpienia przesłanek skutkujących odrzuceniem skargi, sąd powinien z urzędu wszcząć postępowanie nadzorcze poprzez wydanie zarządzenia uchylenia dokonanej czynności bądź wydanie innych poleceń (np. polecenie wystąpienia do izby rolniczej z wnioskiem o opinię w rozumieniu § 2 rozporządzenia).

6. Podsumowanie

Ograniczenia egzekucji z przedmiotów należących do rolnika prowadzącego gospodarstwo – wynikające z rozporządzenia ministra sprawiedliwości wydanego na podstawie art. 830 k.p.c. – zaliczyć należy do ograniczeń przedmiotowych, które skutkują niemożnością prowadzenia z nich egzekucji. Ograniczenia te mają charakter bezwzględnie obowiązujący i brakuje możliwości zrzeczenia się ich przez dłużnika. Ustalenie podmiotowego zakresu obowiązywania norm wynikających z rozporządzenia

– w szczególności ze względu na brak w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego legalnej definicji „rolnika”, a tym bardziej „rolnika prowadzącego gospodarstwo” – nie jest oczywiste. Przeprowadzone rozważania prowadzą do wniosku, iż z dobrodziejstwa omawianego rozporządzenia korzystać będzie osoba fizyczna lub prawna, grupa osób fizycznych lub grupa osób prawnych, a także jednostka organizacyjna nieposiadająca zdolności prawnej, aktualnie prowadząca na własny rachunek działalność rolniczą – w tym również w zakresie produkcji rolnej, prowadzonej także w ramach grup producentów rolnych. Będzie to zatem wyżej wymieniona osoba, grupa osób lub jednostka, która jest jednocześnie właścicielem gruntu (w tym współwłaścicielem), posiadaczem samoistnym gruntu, użytkownikiem wieczystym gruntu, posiadaczem gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, jeżeli posiadanie wynika z umowy zawartej z właścicielem, z Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa lub z innego tytułu prawnego albo jest bez tytułu prawnego, z wyjątkiem gruntów wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa lub będących w zarządzie Lasów Państwowych. Sprawowanie przez dłużnika faktycznego władztwa nad masą majątkową wykorzystywaną na cele rolne, stanowiącą określony grunt rolny pod tytułami wyżej wskazanymi oraz inwentarz żywy lub martwy – tworzących lub takich, które potencjalnie mogą tworzyć zorganizowaną całość gospodarczą – stanowi podstawę do zwolnienia spod egzekucji przedmiotów określonych rozporządzeniem z mocy samego prawa, o ile egzekucji nie skierowano do wszystkich nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego prowadzonego przez dłużnika. Zaprzestanie przez dłużnika prowadzenia działalności rolnej, pomimo posiadania gruntu rolnego, skutkuje niemożnością zastosowania wyłączeń spod egzekucji przewidzianych omawianym rozporządzeniem. Ocena możliwości zastosowania wyłączenia przewidzianego w art. 83o k.p.c. należeć jednak będzie do organu egzekucyjnego prowadzącego postępowanie, względnie sądu rozpatrującego skargę na jego czynności. Katalog przedmiotów wyłączonych spod egzekucji na podstawie omawianego rozporządzenia trzeba uznać za wyjątkowo

szeroki, a ze względu na § 2 pkt 1 rozporządzenia (obowiązek zasięgnięcia opinii izby rolniczej w zakresie niezbędności zajętych przedmiotów do prowadzenia gospodarstwa) – wręcz nieograniczony. Zjawisko takie ocenić należy jednoznacznie negatywnie przynajmniej z dwóch względów – po pierwsze, z uwagi na potencjalną niemożność prowadzenia skutecznej egzekucji przeciwko dłużnikowi będącemu rolnikiem, a po drugie – ze względu na znaczne obniżenie wiarygodności kredytowej takich podmiotów, co w istocie może utrudnić – a nawet uniemożliwić – prowadzenie działalności.

Elektronizacja polskiego sądowego postępowania egzekucyjnego

Katarzyna Łakoma

MAKSYMALNIE
ZWIĘKSZ
EFEKTYWNOŚĆ
W SWOJEJ KANCELARII
KOMORNICZEJ!

Cena standardowa
~~89 PLN~~

Cena w subskrypcji

66,75 PLN

KSIAŻKĘ MOŻESZ ZAMÓWIĆ NA

WWW.SKLEP.CURRENDA.PL

NOWA MONOGRAFIA DOTYCZĄCA WĘZŁOWYCH ZAGADNIEŃ ZADŁUŻENIA I NIEWYPŁACALNOŚCI!

Przedstawiamy zbiór studiów pod redakcją znakomitych znawczyń procesu cywilnego
prof. UW i Izabelli Gil, prof. SWPS Agnieszki Góry-Błaszczkowskiej oraz
prof. USz Kingi Flagi-Gieruszyńskiej.

Cena standardowa
~~89 PLN~~

Cena w subskrypcji

66,75 PLN

W publikacji poruszono szereg trudnych i budzących wątpliwości interpretacyjne kwestii. Publikacja jest adresowana w głównej mierze do stron postępowania, pełnomocników a także sędziów i komorników sądowych.

KSIĄŻKĘ MOŻESZ ZAMÓWIĆ NA

WWW.SKLEP.CURRENDA.PL

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

NR 8/2018

WSPIERAMY PROFESJONALISTÓW

al. Niepodległości 703A
81-853 Sopot

tel.: +48 58 550 38 75
faks: +48 58 712 90 65
e-mail: marketing@currenda.pl
www.currenda.pl/przegląd
www.sklep.currenda.pl

Nakład PPE: 730 egz.

Cena: 69 zł